

DIGGING AND DANCING

De uitingen van Koempelidentiteit in het
Worldfestival Parade Brunssum

LEA LEENTJENS

BACHELORSRIPTIE

Begeleiding dr. Marieke Oprel

Woordenaantal

9959

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Hoofdstuk 1: De levensloop van een Koempel	5
1.1 Het leven van een Koempel.....	5
1.2 De kerk, het verenigingsleven en de taal.....	6
1.3 Mijnsluitingen en het falende nationale beleid.....	8
Hoofdstuk 2: het Worldfestival Parade Brunssum	11
2.1 Het festival en haar geschiedenis	11
2.2 Wat betekent het festival voor de Brunssummers	13
Hoofdstuk 3: De (erfenis van) Koempels en het festival.....	15
3.1 Huidige idee van Koempelidentiteit.....	15
3.2 Representatie van Koempels in het Worldfestival Parade Brunssum	17
Conclusie.....	20
Bibliografie.....	22
Bijlage 1: Transcriptie interview Paradebestuurslid/Brunsummer R. Gordijn (Brunssum, 10 januari 2023).....	25
Bijlage 2: Transcriptie interview Brunsummer/mijnwerkersdochter L. Janssen (Brunssum, 21 december 2022)	27
Bijlage 3: Transcriptie interview Brunsummer B. van Nunen (Brunssum, 21 december 2022)	30
Bijlage 4: Transcriptie interview Brunsummer/mijnwerkerskleindochter/Parademedewerker L. Griekspoor (Brunssum, 11 december 2022).....	33
Bijlage 5: Transcriptie interview Brunsummer/Parademedewerker B. Broeders (Brunssum, 11 december 2022).....	37
Bijlage 6: Transcriptie interview Brunsummer/mijnwerkerszoon/Parademedewerker P. Gommans (Brunssum, 9 december 2022).....	41
Bijlage 7: Interview Brunsummer/mijnbeambtenzoon J. Palmen (Brunssum, 3 december 2022)	47

Inleiding

Zuid-Limburg werd rond de eeuwwisseling overrompeld door mijnwerkers die als gevolg van de opkomst van de mijnbouw als grootindustrie zich in de regio vestigden. Vanaf 1899 tot 1928 kwamen er elf mijnen in exploitatie.¹ Het landschap van Zuid-Limburg veranderde ingrijpend. Eerst door de grote bedrijfsgebouwen en terreinen van de mijnen en later ook door de vele wegen, spoorwegen, woonwijken en winkelstraten. Vanaf toen kenmerkten mijngebouwen en mijnsteenbergen de Mijnstreek. Na de Tweede Wereldoorlog maakte de mijnbouw een bloeiperiode door. Er waren veel arbeiders nodig waardoor mijndirecties hen probeerden te werven.² Werken in de mijnen werd aantrekkelijk gemaakt door hoge lonen, goede arbeidsvoorwaarden en extra voorzieningen aan te bieden.³

De mijnwerkers, ook wel Koempels genoemd, waren de hoofdrolspelers in de nieuwe industrie van de mijnbouw. Zij waren degenen die acht van elke 24 uur met militaire discipline diep door de gangen kropen.⁴ Na hun dienst moesten de mijnwerkers kunnen ontspannen. In hun vrije tijd werd de angst van het ondergrondse vergeten en werd er actief geparticipeerd in het publieke leven van het dorp. De mijn was het middelpunt van de dorpscultuur in de gehele Mijnstreek.⁵ Doordat het leven van de Koempels doordrenkt was met hun mijnwerkersbestaan ontstond er een heuse 'Koempelidentiteit'. Met Koempelidentiteit wordt er gerefereerd aan een identiteit gevormd door alle mensen die behoorden tot een mijnwerkersgezin (dus waarvan minimaal één persoon bij of in de mijn werkte), grotendeels afkomstig waren uit de Oostelijke Mijnstreek (om en nabij het huidige Parkstad) en veelal katholiek van geloof waren.

Dit onderzoek zal ingaan op deze Koempelidentiteit en hoe deze Koempelidentiteit is gevormd, uitgedragen en veranderd vanaf de jaren vijftig tot op heden. Hierbij zal er onderzocht worden hoe het wegvallen van de mijnbouw deze Koempelidentiteit heeft beïnvloed. Dit zal deels onderzocht worden aan de hand van een folklore festival in Brunssum dat sinds 1953 tot op de dag van vandaag georganiseerd wordt, het Worldfestival Parade Brunssum. De eerste editie van het festival ontstond als alternatief voor carnaval, dat toen uit solidariteit met de slachtoffers van de watersnoodramp in Zeeland werd afgelast. Inwoners besloten in de zomer een driedaags folkloristisch festival te organiseren (in lijn met de vele nationaliteiten die er door de mijnbouw woonden). In de loop van de jaren is dit initiatief uitgegroeid tot het grootste wereldddansfestival in Nederland en één van de grootste in Europa, waardoor het al sinds 1992 onderdeel is van het *International Council of Organizations of Folklore Festivals and Folk Arts* (CIOFF). De hoofdvraag van dit onderzoek luidt dan ook als volgt: Hoe heeft het Worldfestival Parade Brunssum sinds 1953 bijgedragen aan de vorming en uitdraging van de Koempelidentiteit?

Het is belangrijk om eerst een duidelijk overzicht te hebben van hoe het concept van een natie, en zodoende het ontstaan van een identiteit, in het bijzonder een regionale identiteit in Zuid-Limburg in de twintigste eeuw, is beschreven. In de achttiende en negentiende-eeuw veronderstelden historici een eigen aard van de Nederlandse natie vóór er sprake was van een 'Nederlandse staat', bijvoorbeeld in Bataafse of andere Germaanse stammen. Tegenwoordig wordt de Nederlandse natie beschouwd als het resultaat van een historisch proces van staats- en natievorming sinds de zestiende eeuw. De Nederlandse en andere Europese natiestaten zijn geen ver gewortelde entiteiten, maar geconstrueerd in een langdurig proces van politieke, sociaaleconomische en sociaal-culturele territorialisering.⁶ Desondanks, stelt hoogleraar regionale geschiedenis Ad Knotter in zijn werk over Limburgse

¹ W. van den Eelaart, *Zeven eeuwen mijnen en mijnwerkers in Limburg* (Maasbree 1981) 76.

² H. Schlechtriem, 'Steenkolenmijnen', in: J. Venner red., *Canon van Limburg* (Sittard 2010) 192-195, aldaar 194.

³ Ibidem.

⁴ M. Luyten, *Het geluk van Limburg* (Amsterdam 2016) 15.

⁵ Ibidem, 16.

⁶ A. Knotter, 'Inleiding', in: A. Knotter red., *Dit is Limburg! Opstellen over de Limburgse identiteit* (Zwolle 2009) 9-20, aldaar 10; Anne Petterson, *Eigenwijs Vaderland. Populair nationalisme in negentiende-eeuwse Amsterdam* (Amsterdam 2017).

identiteit, is er altijd in Nederland een zeer ‘Hollandocentrisch’ beeld van de natie gebleven. Zodoende kwam er in de ‘perifere’ provincies sinds de negentiende eeuw een tegenbeweging op gang in de vorm van eigen regionale geschiedschrijving.⁷

Volgens Knotter kan er pas van een ‘Limburgse mens’, oftewel, een Limburgse identiteit worden gesproken na de vorming van Limburg als territoriale eenheid. Dus nadat Nederlands- en Belgisch-Limburg zich splitsen in 1839. Voordien bestond er volgens Knotter geen Groot-Limburgs identiteitsbesef wegens te veel bestuurlijke connecties met zowel Nederland, Duitsland als België.⁸ Theoloog Peter Nissen stelt hetzelfde in zijn werk over confessionele identiteit en regionale eigenheid. Volgens hem leidde de ‘negatieve’ of ‘afzijdige’ houding ten opzichte van de Nederlandse staat in eerste instantie niet tot een sterk Limburgs identiteitsgevoel.⁹ De gemiddelde Limburger identificeerde zich volgens Nissen in de negentiende eeuw primair met zijn eigen stad of dorp. Pas later ontwikkelde zich een bovenlokale, aan de provincie als geheel gekoppelde identiteit. Een sterk Limburgs identiteitsbesef ontstond volgens Nissen pas in de twintigste eeuw, als reactie op de toenemende integratie van Limburg in het Nederlandse maatschappelijke bestel. De Katholieke Kerk is volgens Nissen voor de constructie van de Limburgse identiteit van groot belang geweest, omdat er op andere terreinen weinig maatschappelijke samenhang bestond. In het proces van identiteitsvorming in de provincie Limburg kon het rooms-katholicisme daardoor een dominante rol spelen. In de jaren 1950 bereikte het Limburgse ‘kerkelijke exclusivisme’ een hoogtepunt, maar snel daarna begonnen barsten in het bouwwerk te ontstaan, zoals de ontzuiling, die ervoor zorgde dat de Limburgse identiteit op andere (niet-kerkelijke) vlakken werd ingevuld.¹⁰

Het woord identiteit is pas sinds de jaren 1980 in het historische onderzoek geïntroduceerd door culturele antropologen en historici met belangstelling voor de volkscultuur en culturele vormen van menselijk gedrag.¹¹ Een van de bekendste antropologen die zich hierover heeft gebogen is Benedict Anderson. Hij stelt in zijn werk over verbeelde gemeenschappen (*Imagined Communities*) voor het begrip ‘natie’ in de antropologische zin te definiëren: het is een verbeelde politieke gemeenschap, omdat zij zowel beperkt als soeverein is.¹² Het is een *verbeelde gemeenschap* omdat leden van zelfs de kleinste naties hun meeste medeleden nooit zullen kennen, ontmoeten of zelfs maar van hen zullen horen, en toch zal er in de geest van ieder lid het beeld van hun gemeenschappelijkheid bestaan. Daarnaast is een natie *beperkt*, omdat zij elastische grenzen heeft die niet samenvallen met ‘de hele mensheid’. De natie wordt als *soeverein* verbeeld, omdat het begrip is ontstaan in een tijd waarin de verlichting en revolutie de legitimiteit van het god gegeven hiërarchische dynastieke rijk vernietigde. Tenslotte wordt de natie verbeeld als een gemeenschap omdat de natie, ongeacht de feitelijke ongelijkheid die zich er kan voordoen, altijd wordt opgevat als een diepgaande, horizontale kameraadschap. Niet alleen natiestaten kunnen een verbeelde gemeenschap vormen. Een verbeelde gemeenschap is toepasbaar zodra mensen uit een bepaald soort gemeenschap, die elkaar nooit allemaal persoonlijk kennen, een binding met elkaar voelen en zichzelf als onderdeel ervan beschouwen. Ze vormen elkaars belangrijkste referentiegroep.¹³ Zodoende kan een regionale identiteit, zoals die van de Koempels, ook in het licht van een verbeelde gemeenschap bekeken worden.

Hoe de regionale identiteit door Koempels is vormgegeven blijkt een vraagstuk dat slechts beperkt door historici is onderzocht. Wel is er in de loop der jaren in verschillende studies aandacht besteed aan de sterke gemeenschapszin die heerste in de mijnkoloniën. Zo stelde oud-redacteur van het

⁷ Knotter, ‘Inleiding’, 10.

⁸ Ibidem, 15.

⁹ Peter Nissen, ‘Confessionele identiteit en regionale eigenheid. De pastorale instrumentalisering van regionale tradities in de vormgeving van de religieuze beleving’, in: C. van der Bogt red., *Constructie van het eigene. Culturele vormen van regionale identiteit* (Amsterdam 1996) 155-172.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Knotter, ‘Inleiding’, 17.

¹² Benedict Anderson, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (London 1983) 17.

¹³ Ibidem, 18-19.

Limburgs Dagblad en theoloog Wim van den Eelaart in zijn werk *Zeven eeuwen mijnen en mijnwerkers in Limburg* in 1981 dat de Oostelijke Mijnstreek zich in de jaren vijftig en zestig als leefgemeenschap zo gunstig had ontwikkeld, dat zij, vergeleken met buitenlandse mijngebieden in menig opzicht een voorbeeld was geworden.¹⁴ Na de mijnsluiting zorgde falend nationaal beleid echter voor dusdanige onzekerheid onder de zo hechte leefgemeenschap dat deze gemeenschap uit elkaar viel.¹⁵ Socioloog Bert Breij concludeert dat gezien de wijze waarop de mijnonderneming het leven van een mijnwerker bepaalde er bijna niet beschreven kan worden hoe groot de ‘schok’ van de mijnsluitingen was: de mijn definieerde het leven van de Koempels, van de wieg tot in het graf.¹⁶ Vele Koempels verloren alle houvast in het dagelijks leven, en daarmee hun eigen identiteit.¹⁷

De regio Parkstad kwam in een neerwaartse spiraal terecht waar zij vandaag de dag nog steeds niet van hersteld is. Historicus Willibrord Rutten, die onderzoek verrichtte naar het verenigingsleven en de vrijetijdsbesteding van Koempels in de twintigste eeuw, ziet dit bijvoorbeeld in het verenigingsleven, waar de vergrijzing en bevolkingskrimp als naweeën van de mijnsluiting kunnen worden beschouwd. Toch waren volgens Rutten het de verenigingen die als vangnet fungeerden in het proces van desoriëntatie en desintegratie dat volgde op de mijnsluitingen en de deconfessionalisering. De verenigingen behielden hun functie als bron van ontspanning en sociale contacten voor ex-mijnwerkers en hun vrouwen.¹⁸

Een relevante studie om te vermelden is *Een sociale geschiedenis van mijnwerkers in Limburg* onder leiding van voornoemde Ad Knotter. Hij stelt in zijn inleiding dat de voor- en naoorlogse kerngeneraties van mijnwerkers, afkomstig uit de Oostelijke Mijnstreek, het beeld van ‘de Limburgse mijnwerker’ in hoge mate hebben bepaald. Dat werd versterkt door een bewuste politiek van beeldvorming in de naoorlogse periode vanuit de Mijndirecties en de kerk, die ten doel had de mijnbouw te integreren in de traditionele Limburgse leefwereld.¹⁹ Maar Knotter ziet na de mijnsluiting ook deze negativiteit, waardoor hij stelt dat men aan het ‘herdenken van de mijn’ aanvankelijk geen behoefte had. Inmiddels zou de waardering van het mijnverleden en het mijnvergoed in Limburg sterk gegroeid zijn. Er is volgens Knotter zelfs een heuse herinneringscultuur ontstaan en het mijnverleden zou tegenwoordig een vast onderdeel van de lokale cultuurpolitiek zijn.²⁰

Deze herinneringscultuur komt ook aan bod in een publicatie van Stichting Behoud Mijnhistorie, in samenwerking met het Sociaal Historisch Centrum Limburg en onderzoeksgroep Etil. Zij stellen dat er na de mijnsluitingen in Zuid-Limburg veel meer nadruk is gelegd op toerisme en recreatie. Er wordt gesproken over *unique sellingpoints* met voldoende mogelijkheden waar nog lang op voortgebouwd zou kunnen worden. Hierbij worden de openheid van de Limburgers en de schoonheid van het unieke heuvellandschap bedoeld.²¹ Zo kan er gedacht worden aan het natuurgebied van de Brunssumerheide. Een folklorefestival zoals het Worldfestival Parade Brunssum is de uitgelezen kans voor deze herinneringscultuur om de verhalen van de Oostelijke Mijnstreek en de Koempels, zo te zeggen de lokale folklore, levend te houden.

Hoe de Koempelidentiteit werd gevormd en uitgedragen en hoe het Worldfestival Parade Brunssum daaraan heeft bijgedragen, zal onderzocht worden aan de hand van een aantal hoofdlijnen: ten eerste zal het leven van een Koempel beschreven worden, van het alledaagse leven tot zijn verenigingsleven. Daarbij wordt bekeken hoe de Koempels een verbeelde gemeenschap vormden en komen ook de mijnsluitingen aan bod. Ten tweede zal er gekeken worden naar het Worldfestival

¹⁴ van den Eelaart, *Zeven eeuwen mijnen*, 78.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ B. Breij, *De mijnen gingen open, de mijnen gingen dicht* (Amsterdam 1981) 6.

¹⁷ Ibidem, 175.

¹⁸ W. Rutten, ‘Verenigingsleven en vrijetijdsbesteding’, in: A. Knotter red., *Limburg Kolenland* (Zwolle 2015) 493-525, aldaar 524-525.

¹⁹ A. Knotter, ‘Inleiding’, in: A. Knotter red., *Mijnwerkers in Limburg. Een sociale geschiedenis* (Nijmegen 2013) 36-52, aldaar 43.

²⁰ A. Knotter, ‘Inleiding’, in: A. Knotter red., *Limburg Kolenland* (Zwolle 2015) 6-15, aldaar 7-8.

²¹ Kasper (e.a.), *Na de mijnsluiting in Zuid-Limburg: 35 jaar herstructurering en reconversie 1965-2000 en een doorkijk naar 2010* (Roermond 2013) 90.

Parade Brunssum en haar ontstaansgeschiedenis. Als laatste zal er de connectie gelegd worden tussen Koempels en het folklore festival en zal er worden onderzocht in hoeverre de Koempels hun identiteit kwijt kunnen en konden in het festival. Bij dit onderzoek worden de inwoners van Brunssum, al dan niet de nazaten van de Koempels genoemd, als historische actor gebruikt en zal op basis van *Oral History* hun belevingswereld duidelijk naar voren komen. Verdere uitleg hiervan zal gegeven worden in het tweede hoofdstuk van dit onderzoek. Het onderzoek zal worden afgesloten met een conclusie.

Hoofdstuk 1: De levensloop van een Koempel

Om de connectie tussen de mijn en het Worldfestival Parade Brunssum goed te kunnen begrijpen, moet allereerst worden ingegaan op de Koempel zelf. Om de Koempel, en zodoende Koempelidentiteit te kunnen onderzoeken, moet er eerst gekeken worden naar hoe het leven van een naoorlogse Koempel eruit zag. Zodoende kan er een conclusie getrokken worden over het vormen van een eventuele verbeelde gemeenschap.

1.1 Het leven van een Koempel

Het leven van mijnwerkersgezinnen stond niet los van de mijn, integendeel, het was er ten nauwste mee verbonden.²² Een kenmerk van volkshuisvesting in de Mijnstreek was het wonen in een zogenaamde kolonie. Deze koloniën waren woonwijken die in de buurt van bepaalde mijnen lagen: zo hadden steden (zoals Heerlen of Brunssum) meerdere koloniën, dorpen hadden er soms één.²³ De koloniën lagen gevestigd in de buurt van de twaalf bestaande mijnen:

<i>Particuliere Mijn</i>	Actief	Plaats
<i>Domaniale Mijn</i>	1723-1969	Kerkrade
<i>Oranje Nassau I</i>	1899-1974	Heerlen
<i>Willem-Sophia</i>	1902-1970	Spekholzerheide (gemeente Kerkrade)
<i>Laura</i>	1905-1974	Eygelshoven
<i>Oranje Nassau II</i>	1907-1971	Schaesberg
<i>Oranje Nassau III</i>	1917-1974	Heerlerheide (gemeente Heerlen)
<i>Julia</i>	1927-1970	Eygelshoven
<i>Oranje Nassau IV</i>	1928-1974	Heksenberg (gemeente Heerlen)

<i>Staatmijn</i>	Actief	Plaats
<i>Wilhelmina</i>	1906-1969	Terwinselen (gemeente Kerkrade)
<i>Emma</i>	1913-1973	Hoensbroek
<i>Hendrik</i>	1916-1967	Brunssum
<i>Maurits</i>	1925-1967	Geleen

Juist door deze koloniën kon een hechte gemeenschap ontstaan. In die zin was de kolonie een soort micro-mijnmaatschappij.²⁴

De opkomst van de moderne mijnindustrie introduceerde de scheiding der domeinen tussen

²² Knotter, 'Inleiding', 46.

²³ W. Rutten, 'Een archipel van koloniën: wonen in de mijnstreek', in: A. Knotter red., *Mijnwerkers in Limburg. Een sociale geschiedenis* (Nijmegen 2013) 426-461, aldaar 428.

²⁴ Rutten, 'Een archipel van koloniën', 458.

man en vrouw.²⁵ Een kenmerk van de mijnwerkerscultuur is dat het gezinsleven matriarchaal georganiseerd was. De kinderen en het huishouden waren het domein van de vrouw, het leven daarbuiten was het domein van de man.²⁶ Deze traditionele taakverdeling kenmerkte zich vooral na de Tweede Wereldoorlog. De man werkte buitenshuis en verdiende het gezinsinkomen: dit wordt het *kostwinnerschapsmodel* genoemd. Deze taakverdeling was destijds in de meeste Nederlandse huishoudens gemeengoed.²⁷ Dat de vrouw thuisbleef, was niet alleen een afweging op grond van de lagere beloning (of ontslag na huwelijk) voor vrouwen, maar ook het feit dat de mijnwerkersgezinnen hun levensritme aan de wisselende werktijden van de mannen moesten aanpassen. Koempels werkten namelijk in ploegendiensten (ochtend-, middag- en nachtdienst).²⁸ Dit was in mijnwerkerskoloniën de gewone gang van zaken, het huishoudelijke werk binnen het mijnwerkersgezin was helemaal afgestemd op het werk in de mijn.²⁹

Ondanks dat de Limburgse mijnen behoorden tot de veiligste en meeste moderne in West-Europa, was er ondergronds een constante angst.³⁰ De ondergrondse risico's waren mijnongevallen- en rampen enerzijds en mijn-beroepsziekten anderzijds.³¹ Er waren regelmatig dodelijke ongevallen, waardoor alle Koempels voortdurend waakzaam moesten zijn. De verering van de heilige Sint-Barbara, die zou beschermen tegen gevaar en een onverwachte dood, vond hierin een voedingsbodem. Hierdoor was 4 december, Sint-Barbaradag, een (vrije) dag voor feest onder de Koempels.³² Het onderlinge kameraadschap dat veel Koempels ervoeren kwam voort uit het besef dat zij ondergronds op elkaar waren aangewezen.³³

Koempels kwamen elkaar tegen in het mijnbedrijf, via het verenigingsleven, in de kerk, in winkels en bij andere openbare gelegenheden. Dankzij deze ontmoetingen leerden zij elkaar kennen en ontstond er vertrouwelijkheid. Op grond van vergelijkbare woon- en werkervaringen ervoeren de Koempels en hun gezinnen ook een bepaald verwantschap met elkaar, daarvoor hoefden ze elkaar niet persoonlijk te kennen.³⁴ Het feit dat de kostwinners allemaal tot dezelfde beroepsgroep hoorden, voedde de verwachting dat alle mijnwerkersgezinnen dezelfde normen en waarden hanteerden. Hierdoor ontwikkelden de Koempels een verbeelde gemeenschap, naar het idee van een *imagined community* van antropoloog Benedict Anderson.³⁵ In zo'n gemeenschap kenden de leden elkaar nooit allemaal persoonlijk, maar voelden wel een binding en zagen zichzelf als onderdeel van een gemeenschap. De Koempels vormden elkaars referentiegroep.³⁶

1.2 De kerk, het verenigingsleven en de taal

De Limburgse dorpen hadden een lange katholieke traditie: overal stonden kapelletjes of kruizen, de kinderen deden de communie en er waren vaak processies. De meeste mijnkoloniën waren veelal katholiek, maar ook ander soort christenen waren in grote getalen aanwezig. De Katholieke Kerk had daarom veruit de meeste invloed: op de mensen zelf (ook de ander soort christenen) én in de mijnen. De mijndirectie had regelmatig contact met de hogere geestelijken, er werd dan ook vaak in de kerk

²⁵ W. Rutten, 'Het thuisfront van de mijnwerker', in: A. Knotter red., *Mijnwerkers in Limburg. Een sociale geschiedenis* (Nijmegen 2013) 388-425, aldaar 389.

²⁶ Ibidem.

²⁷ S. Bouwens, 'Mijnwerkersgemeenschap Lauradorp. Lokale gevolgen van industrialisering en de-industrialisering', in: A. Knotter red., *Limburg Kolenland* (Zwolle 2015) 348-395, aldaar 379.

²⁸ J. Venner, 'De tijd van Televisie en Computer', in: J. Venner red., *Canon van Limburg* (Sittard 2010) 208-209, aldaar 209.

²⁹ Rutten, 'Het thuisfront van de mijnwerker', 396.

³⁰ van den Eelaart, *Zeven eeuwen mijnen*, 106.

³¹ J. Peet, 'Mijnarbeid, veiligheid en gezondheid', in: A. Knotter red., *Mijnwerkers in Limburg. Een sociale geschiedenis* (Nijmegen 2013) 220-268, aldaar 222-223.

³² I. Wind, *De verdwenen Limburgse mijnen* (Amsterdam 2008) 116.

³³ Ibidem, 257.

³⁴ Bouwens, 'Mijnwerkersgemeenschap Lauradorp', 374.

³⁵ Anderson, *Imagined Communities*.

³⁶ Bouwens, 'Mijnwerkersgemeenschap Lauradorp', 374.

over de mijn gepredikt.³⁷ De kerk was betrokken bij tal van voorzieningen rondom de mijn: in de mijnwerkerskoloniën bestond een bloeiend parochie gebonden verenigingsleven. De mijnen maakten dit mogelijk door een gericht subsidiebeleid. Hierdoor kwam ook de vrijetijdbesteding in het teken van de mijn te staan.³⁸

De Katholieke Kerk startte in de Limburgse Mijnstreek verenigingen op katholieke grondslag. Een katholieke vereniging stond altijd onder toezicht van een geestelijk adviseur. De functie van deze geestelijk adviseur was de poort waardoor veel priesters direct of indirect bij het verenigingsleven, en daarmee het sociale leven, werden betrokken. Binnen deze katholieke verenigingen werden de arbeiders na werktijd opgevangen en beziggehouden.³⁹ Ook de niet-Katholieken werden makkelijk opgenomen in deze verenigingen, of startte hun eigen verenigingen. De opkomst van de mijnindustrie heeft een boost gegeven aan het verenigingsleven. Er werden spoedig muziekgezelschappen, toneelverenigingen, sport- en hobbyclubs opgericht.⁴⁰

De meeste mijnwerkers en mijnwerkersvrouwen waren aangesloten bij één of meerdere plaatselijke verenigingen of organisaties. De Koempel nam hierdoor vaak een bepaalde maatschappelijke positie in. Zo kon hij lid van de gemeenteraad zijn, (bestuurs)lid van de harmonie of schutterij, lid van het kerkbestuur, zangkoor of de Raad van Elf.⁴¹ De bestuursfuncties van de gemengde verenigingen werden alleen door mannen bezet: de mijnwerkersvrouwen waren vaak lid van een van de comités die zich met ‘typisch vrouwelijke’ zaken bezighielden, zoals bijvoorbeeld diners organiseren of kostuums maken.⁴² Deze taakverdeling duidt op een rollensegregatie in het verenigingsleven, die weer terugslaat op het *kostwinnerschapsmodel*. Door het verenigingsverband verhoogde het saamhorigheidsgevoel onder de mijnwerkers. Een gunstige bijkomstigheid hiervan was dat een goed spelend muziekkorps of een succesvolle sportclub een propagandistische functie vervulde: zo hielp men het prestige van het mijnbedrijf te verhogen en voelden de Koempels grote trots.⁴³

Ook taal was een belangrijk onderdeel in het bestaan van de Koempel. Het was zelfs een fundamenteel onderdeel van hun ondergrondse leven geworden: er werd in de mijn namelijk met een Koempeljargon gesproken.⁴⁴ Koempels hadden een eigen taaltje ontwikkeld, waarin ze bepaalde objecten en praktijken van het mijnwerkersleven een zelf bedachte naam hadden gegeven:

<i>Benaming in het Limburgs dialect</i>	Betekenis
<i>Glück Auf</i>	De heilswens die men elkaar gaf om weer veilig bovengronds te komen
<i>Koelstamp</i>	Het inwijdingsritueel van een nieuwe mijnwerker
<i>De koel</i>	De mijn
<i>Koempel (soms Kompel)</i>	Mijnwerker
<i>Koelpiet</i>	Mijnwerker
<i>D'r Sjtaat</i>	De mijnen die in bezit waren van de Staat der Nederlanden (de staatsmijnen)
<i>De schicht (soms sjiech)</i>	De dienst
<i>Sjtub</i>	Stof

³⁷ Wind, *De verdwenen Limburgse mijnen*, 115.

³⁸ W. Rutten, ‘Henri Poels’, in: J. Venner red., *Canon van Limburg* (Sittard 2010) 196-199, aldaar 198-199.

³⁹ W. Rutten, ‘Verenigingsleven en vrijetijdsbesteding’, in: A. Knotter red., *Mijnwerkers in Limburg. Een sociale geschiedenis* (Nijmegen 2013) 492-526, aldaar 494.

⁴⁰ Ibidem, 503.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Bouwens, ‘Mijnwerkersgemeenschap Lauradorp’, 376.

⁴³ Rutten, ‘Verenigingsleven en vrijetijdsbesteding’, 503.

⁴⁴ S. Langeweg en L. Roels, ‘Buitenlandse arbeiders in de steenkolenmijnen van Luik en Nederlands-Limburg in de twintigste eeuw: een vergelijking’, in: A. Knotter red., *Limburg Kolenland* (Zwolle 2015) 152-181, aldaar 166-167.

<i>Pungel</i>	Gewikkelde doek met eten en kleding van de mijnwerker erin
<i>Sjtiejer</i>	Opzichter (hoofd van een groep mijnwerkers)
<i>Vaarsjtiejer</i>	Meesteropzichter (kreeg rapportage van de opzichter)
<i>Obersjtierjer</i>	Hoofdopzichter (kreeg rapportage van de meesteropzichter)
<i>Lampeboed</i>	De lampenkamer (waar men hun elektrische lamp kreeg)
<i>Petlamp</i>	De lamp die op de veiligheidshelm werd bevestigd
<i>Koelkap</i>	Veiligheidshelm
<i>Blééch (soms blech)</i>	Aluminium drinkfles (gevuld met koffie)
<i>De kauw</i>	Het badlokaal
<i>Broes</i>	De douche
<i>Poekelen</i>	Elkaars rug wassen
<i>Boeteren (soms butteren)</i>	Ondergronds een boterham eten
<i>Doebelen</i>	Ondergronds een dubbele boterham eten
<i>Sjöppe</i>	Scheppen
<i>Panneschop</i>	De schop waarmee de kolen werden geschept
<i>Kingerzerkskes</i>	Werkschoenen
<i>Penningebred</i>	Bord waar de aanwezigheidspenningen aanhingen
<i>Boemmelsjiecht</i>	Een vrije dag
<i>Sjiek</i>	Pruimtabak (als plaatsvervanger van sigaretten ondergronds)
<i>Koelbaach</i>	Mijnbeek (gebied langs het spoor aan de kant van een gracht)
<i>Koelhollesj</i>	Nederlands met een zwaar Limburgs accent

Er valt te zien dat bepaalde woorden op verschillende plekken in de Oostelijke Mijnstreek anders werden geschreven, de uitspraak bleef nagenoeg hetzelfde.⁴⁵ Uiteindelijk blijkt het Koempeljargon niet alleen bekend terrein te zijn voor de mijnmedewerkers, maar de hele regio kent veel van deze woorden en uitspraken. Dit getuigt van een vaste groep in een bepaalde regio.

In Zuid-Limburg is door de komst van de mijnen een rijk en gevarieerd verenigingsleven ontstaan. De Katholieke Kerk en de mijn hadden er gemeenschappelijk belang bij het aanzien van de mijnwerkersstand te verbeteren en sociale rust te bewaren. Door het gebruik van het Koempeljargon, kregen de mijnwerkerskoloniën in de Oostelijke Mijnstreek iets eigens. Ze kregen een identiteit, een verbeelde gemeenschap (*imagined community*), waarin de inwoners zich konden herkennen en waardoor een gevoel van geborgenheid en veiligheid kon ontstaan.⁴⁶ Het verenigingsleven heeft de sluiting van de mijnen redelijk doorstaan. Ze vormden namelijk, zoals Willibrord Rutten al stelde, een belangrijk vangnet in het proces van desoriëntatie en desintegratie dat volgde op de mijnsluitingen.⁴⁷

1.3 Mijnsluitingen en het falende nationale beleid

Reeds kort na de Tweede Wereldoorlog begon de steenkool op de wereldmarkt geleidelijk haar monopoliepositie te verliezen.⁴⁸ De Limburgse kolenlagen waren te dun en steenkool uit het

⁴⁵ Deze woordenlijst is gemaakt op basis van de personeelsbladen van de mijnbedrijven, de *Steenkool* (12 oplagen per jaar, jaargangen 1954 en 1955) en *De Mijn* (gemiddeld 8 oplagen per jaar, jaargangen 1956 t/m 1963), waarin de woorden uit het Koempeljargon regelmatig langskwamen.

⁴⁶ Rutten, 'Verenigingsleven en vrijetijdsbesteding', 524.

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ van den Eelaart, *Zeven eeuwen mijnen*, 96.

buitenland, olie, aardgas waren veel goedkoper.⁴⁹ Op 17 december 1965 kondigde de toenmalige minister van Economische Zaken Joop den Uyl dan ook de sluiting van de Limburgse steenkolenmijnen aan.⁵⁰ Er werd die dag een ingrijpend besluit bekendgemaakt dat grote gevolgen had voor de economie en werkgelegenheid in Limburg die tot op de dag van vandaag doorwerkt.⁵¹

Toen de mijnen daadwerkelijk gesloten waren, wiste de Oostelijke Mijnstreek haar verleden uit. Met de operatie ‘van zwart naar groen’, dat zich afspeelde van 1975 tot 1985, werden de voormalige mijnterreinen in de Oostelijke Mijnstreek volledig geherstructureerd. Het platgooien van de mijnbedrijven ging met een rap tempo: koeltorens, schachtbokken, cokesovens, fabriekshallen, energiecentrales en schoorsteenpijpen werden binnen no time neergehaald.⁵² Vrijwel alles wat aan de mijnen herinnerde, was weggevaagd.⁵³

Den Uyl sprak over sluiting van de steenkolenmijnen in geleidelijke stappen, waarbij als uitgangspunt gold: ‘geen mijnsluiting zonder vervangende werkgelegenheid.’⁵⁴ Echter kwam Zuid-Limburg door de oliecrisis van 1973 nóg meer in de problemen: deze economische tegenslag betekende het einde van menig beginnend bedrijf dat zich er had gevestigd.⁵⁵ De zekerheid van de arbeidsplaatsen, het hiermee samenhangend sociaal-cultureel gedrag en het ruimtelijke milieu, evenals een tot een hechte traditie geworden manier van leven, ging verloren zonder dat er voor de mensen een houvast biedende vervanging kon worden gezorgd.⁵⁶

Toen de mijnen sloten, was er aan veel mijnwerkers van boven de vijftig beloofd dat ze nooit meer hoefden te werken. Vervroegd pensioen had geklonken als een fantastisch cadeau. Hetzelfde gold voor Koempels die voor geringe pijntjes honderd procent arbeidsongeschikt verklaard werden. Tijdens kabinet Den Uyl (1973-1977) werden er vele sociale uitkeringen toegekend in de hoop de pijn van de mijnsluitingen te kunnen verzachten.⁵⁷ Eenmaal gepensioneerd of werkvrij, viel het niet-arbeiders leven tegen: men moest wennen aan een volledig nieuw bestaan. Ineens zaten de hardwerkende Koempels thuis, in de werksfeer van hun vrouwen. De Koempels genoten niet meer het aanzien en respect dat ze als mijnwerker hadden gehad, waardoor ze in een gat vielen.⁵⁸

De belofte van Joop den Uyl werd vrijwel meteen geschonden: met de eerste zes mijnen waren 22.000 directe arbeidsplaatsen verdwenen. Het aantal vervangende hiervoor banen bedroeg een mager cijfer van 8.000.⁵⁹ Omdat in de rest van Nederland de werkgelegenheid in dezelfde jaren groeide, ontstond er een uittocht uit de Mijnstreek. Velen vertrokken, waardoor de Oostelijke Mijnstreek veranderde in een krimpregio, dat zij vandaag de dag nog steeds is. Voor de Koempels was altijd goed gezorgd: in de nazorg kwam hier een stuk minder van terecht, waardoor er vanuit de Oostelijke Mijnstreek enig wantrouwen in de staat ontstond.⁶⁰ De mijnwerkers kwamen al snel tot de ontdekking

⁴⁹ Venner, ‘De tijd van Televisie en Computer’, 208.

⁵⁰ ‘Sluiting mijnen voorkomt een miljoenenverlies’, *De Volkskrant* (18 december 1965) Geraadpleegd via Delpher op 16-12-2022 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010878079:mpeg21:p011>.

⁵¹ H. Schlechteriem, ‘De mijnsluitingen’, in: J. Venner red., *Canon van Limburg* (Sittard 2010) 218-221, aldaar 219.

⁵² Luyten, *het geluk van Limburg*, 250.

⁵³ ‘Van zwart naar groen kostte 1000 miljoen’, *Limburgsch Dagblad* (10 april 1984) Geraadpleegd via Delpher op 05-01-2023 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010593167:mpeg21:p017>; ‘Wonen bij de schacht’, *Limburgsch Dagblad* (15 maart 1980) Geraadpleegd via Delpher op 05-01-2023 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010570843:mpeg21:p021>.

⁵⁴ ‘Meeste staatsmijnen gaan dicht’, *De Volkskrant* (18 december 1965) Geraadpleegd via Delpher op 16-12-2022 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010878079:mpeg21:p001>.

⁵⁵ Schlechteriem, ‘De mijnsluitingen’, 220.

⁵⁶ van den Eelaart, *Zeven eeuwen mijnen*, 126.

⁵⁷ P. Arnold, *Onder onze voeten: beelden uit de mijnstreek* (Nijmegen 2015) 204; T. Raets, *Staatsmijn Hendrik* (Brunssum 2002) 91.

⁵⁸ Luyten, *het geluk van Limburg*, 297-298.

⁵⁹ Ibidem, 251.

⁶⁰ ‘Ramp dreigt in Zuid-Limburg’, *De Tijd: Dagblad voor Nederland* (4 februari 1972) Geraadpleegd via Delpher op 05-01-2023 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011236023:mpeg21:p013>; ‘Angst en wantrouwen

dat ze hun werk hadden opgegeven en er nagenoeg niets voor hadden teruggekregen. Vervangende werkgelegenheid was er nauwelijks: pas in 1989 was de gemiddelde werkloosheid in Limburg gelijk aan die van het landelijke gemiddelde. Niet lang daarna stopte het herstructureringsprogramma van het Rijk. Uiteindelijk zijn er in de Oostelijke Mijnstreek door de mijnsluiting 75.000 arbeidsplaatsen verloren gegaan en zijn er 18.000 arbeidsplaatsen hiervoor teruggekomen.⁶¹

Ook voor de beroepsziekte silicose ('stoflongen') was nooit een fatsoenlijke compensatie betaald. Bij silicose nam de werkzaamheid van de longen sterk af, de patiënt kreeg last van benauwdheid, werd bij een ernstige aantasting van de longen afhankelijk van een zuurstofapparaat, en kon uiteindelijk overlijden aan verstikking.⁶² Uit onderzoek bleek dat de ziekte zich meer openbaarde op iets 'oudere' leeftijd, speciaal tussen 40 en 45 jaar.⁶³ Nadat deze ziekte vele slachtoffers en uiteindelijk doden had gemaakt, erkende toenmalige premier Lubbers in 1982 pas dat Nederlandse overheid een 'ereschuld' had bij de mijnwerkers.⁶⁴ Toch zou het nog twaalf jaar duren voordat de staat in 1994 de beroepsziekte silicose erkende. De Oud-mijnwerkers met stoflongen kregen hiervoor eenmalig 20.000 gulden smartengeld.⁶⁵

Het leven na de mijnsluiting bleek veelal een pijnlijke teleurstelling. Het gros van de mijnwerkers had zich op een uitzonderlijke manier verhouden tot de autoriteiten. Mijn, kerk en staat waren verzekerd geweest van hun onvoorwaardelijke trouw. Hun leven hadden ze in dienst gesteld van de mijn en in ruil daarvoor hadden ze een geheel verzorgd bestaan genoten. De ontredde na de mijnsluiting voelde als hoogverraad in een verbond van loyaliteit naar kerk en mijn. Wat overheerste, was het gevoel van bedrog.⁶⁶ De mijnen waren weg uit het bestaan en zodoende ook een deel van hun identiteit. Voor de Nederlanders kwam daarmee officieel een einde aan 88 jaar steenkoolindustrie.⁶⁷

De eerste tekenen van een herinneringscultuur, naar het idee van Ad Knotter, die opkwam in de Mijnstreek was toen in 2005 een klein mijnmuseum werd geopend.⁶⁸ De voorzitter van het museum stelde dat de Koempels zich lang hebben geschaamd voor de manier waarop ze zijn 'afgedankt', maar ze zijn tot op de dag van vandaag trots op dat ze ondergronds hebben gewerkt.⁶⁹ De wil om het mijnerfgoed te behouden en de herinnering aan het mijnverleden levend te houden is tegenwoordig in Limburg alom aanwezig. De mensen uit de Oostelijke Mijnstreek kennen de mijnen alleen uit de verhalen van hun ouders en grootouders en er is daardoor een behoefte ontstaan aan een 'herinneringscultuur'.⁷⁰ Echter is er sinds de sluiting van de mijnen een voedingsbodem gekomen voor het wantrouwen in de overheid en het anders-zijn dan de rest van Nederland. Vroeger was 'Hollands' de taal waarin ouders hoopten dat hun kinderen iets zouden bereiken. Nu is het de taal 'van daarboven' geworden.⁷¹

---

beheersen Kompels', *NRC Handelsblad* (18 maart 1987) Geraadpleegd via Delpher op 05-01-2023

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000030469:mpeg21:p012>.

⁶¹ Luyten, *het geluk van Limburg*, 322.

⁶² E. Nijhof, 'Strijd om de regulering van de arbeidsverhoudingen (1900-1940)', in: A. Knotter red., *Mijnwerkers in Limburg. Een sociale geschiedenis* (Nijmegen 2013) 270-330, aldaar 299.

⁶³ Nijhof, 'Strijd om de regulering van de arbeidsverhoudingen (1900-1940)', 74.

⁶⁴ 'Oud-mijnwerkers verwachten inlossing 'ereschuld'', *NRC Handelsblad* (18 december 1990) Geraadpleegd via Delpher op 16-12-2022 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000029770:mpeg21:p015>.

⁶⁵ Luyten, *het geluk van Limburg*, 217 : 'Ereschuld', *Limburgsch dagblad* (11 augustus 1994) Geraadpleegd via Delpher op 16-12-2022 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010638046:mpeg21:p012>.

⁶⁶ Luyten, *het geluk van Limburg*, 302.

⁶⁷ Breij, *De mijnen gingen open*, 141.

⁶⁸ 'Kompels weer bijeen', *Algemeen Dagblad* (19 december 2005) Geraadpleegd via Delpher op 16-12-2022 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBPERSONS01:003289003:mpeg21:a00033>.

⁶⁹ Luyten, *het geluk van Limburg*, 350.

⁷⁰ A. Knotter, 'Conclusie', in: A. Knotter red., *Mijnwerkers in Limburg. Een sociale geschiedenis* (Nijmegen 2013) 600-619, aldaar 605.

⁷¹ Luyten, *het geluk van Limburg*, 358.

Hoofdstuk 2: het Worldfestival Parade Brunssum

In de komende twee hoofdstukken zal er gebruik worden gemaakt van *Oral History*. Dit is gedaan om te onderzoeken hoe de belevingswereld van de Brunssummers is en was. Hiermee wordt er agency verschaft aan de Brunssummer en kan er onderzocht worden hoe zij staan en stonden ten opzichte van ons mijnverleden, de daarbij horende Koempelcultuur en hoe zij het Worldfestival Parade Brunssum beleven en beleefden. Er zijn interviews afgenomen bij een zevental mensen: een mijnwerkersdochter, een mijnwerkerszoon en Parademedewerker, een mijnwerkerskleindochter en Parademedewerkster, een mijnbeambtenzoon, een ‘gewone’ inwoner, een Parademedewerker, én iemand uit het bestuur van het Worldfestival Parade Brunssum.⁷² Allen zijn momenteel woonachtig in Brunssum, maar komen er niet allemaal vandaan. Daarbij zijn alle nazaten oud genoeg om het leven van hun familielid bewust mee te krijgen. Ook zijn alle geïnterviewden bij de meeste van de edities van de Parade aanwezig geweest, dus hebben zij een scala aan ervaringen hiervan. Verder hebben zij de sociaaleconomische veranderingen van de Oostelijke Mijnstreek na de mijnsluitingen bewust meegemaakt. Toch moet er ook rekening gehouden worden met de standplaatsgebondenheid van deze mensen, zodoende zullen er kanttekeningen worden geplaatst bij de onderzoeksresultaten indien deze nodig zijn. De interviews zijn te vinden als aparte bijlagen, na de bibliografie van dit onderzoek. Op basis hiervan zijn resultaten naar voren gekomen die te lezen zijn in de volgende twee hoofdstukken.

2.1 Het festival en haar geschiedenis

Om de beleving van het Worldfestival Parade Brunssum goed te kunnen begrijpen, moet de geschiedenis ervan worden bekeken. Het festival is tot op de dag van vandaag een grootschalig evenement in Brunssum en ergens moet het begin zijn. Dit is vooral aan de hand van krantenartikelen onderzocht, gezien kranten toentertijd de grootste verslaggevers van het festival waren.

Een afgelast carnaval in 1953 was de aanleiding voor de eerste internationale folkloristische Parade in Brunssum, omdat de bewoners het niet gepast achtte om vlak na de watersnoodramp in Zeeland uitgebreid te gaan feestvieren. Ondanks dat de carnaval niet doorging, kruipt in het zuiden het bloed waar het niet gaan kan en er bleef iets kriebelen: de kasteleinsvereniging, de overkoepelende carnavals organisatie, het oranjecomité en de VVV de sloegen de handen in één.⁷³

Door de mijnbouw kwamen de inwoners van Brunssum namelijk niet alleen uit verschillende regio's van Nederland, maar ook uit verschillende landen. Dat betekende ook verschillende religieuze achtergronden. Brunssum had destijds zelfs de grootste arbeiderswijk van Nederland.⁷⁴ De verschillende soorten afkomst zouden gevierd moeten worden en de culturen gedeeld, vond mijnemployé Jan Roest. Hij kwam met het idee van een *Parade der Nationaliteiten*, zodoende nam Roest in 1953 initiatief voor het internationale festijn. Roest wist, samen met de verenigingen, te bewerkstelligen dat Brunssum het middelpunt werd van het toentertijd tweedaagse dansfeest. Een zomer met folkloristische groepen uit 12 verschillende landen was het resultaat.⁷⁵ De parade werd (ook financieel) een doorslaand succes en trok vele duizenden belangstellenden. Het hoogtepunt van de *Parade der Nationaliteiten* was een optocht, waarin alle buitenlandse groepen meetrokken en waaraan eveneens werd deelgenomen door diverse muziekgezelschappen en carnavalsverenigingen uit

⁷² Interview Brunssummer/mijnwerkersdochter L. Janssen (Brunssum, 21 december 2022): Interview Brunssummer/mijnwerkerszoon/Parademedewerker P. Gommans (Brunssum, 9 december 2022): Interview Brunssummer/mijnwerkerskleindochter/Parademedewerker L. Griekspoor (Brunssum, 11 december 2022): Interview Brunssummer/mijnbeambtenzoon J. Palmen (Brunssum, 3 december 2022): Interview Brunssummer B. van Nunen (Brunssum, 21 december 2022): Interview Brunssummer/Parademedewerker B. Broeders (Brunssum, 11 december 2022): Interview Worldfestival Parade Brunssum Bestuurslid/Brunssummer R. Gordijn (Brunssum, 10 januari 2023).

⁷³ T. Raets, *De 20e eeuw: de meest extreme eeuw van Brunssum* (Brunssum 2012) 95: ‘KRO maakt serie over Internationale Folkloristische Parade in Brunssum’, *De Telegraaf* (10 juni 1992) Geraadpleegd via Delpher op 12-01-2023 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010646681:mpeg21:p002>.

⁷⁴ H. Strijkers, “*Ze spelen helder als mijnwerkers*”: *de harmonieorkesten van de Staatsmijnen in de Oostelijke Mijnstreek* (Heerlen 2019) 125.

⁷⁵ ‘KRO maakt serie over Internationale Folkloristische Parade in Brunssum’, *De Telegraaf* (10 juni 1992).

verschillende gemeente. Andere evenementen vonden plaats op de Markt en in het openluchttheater in het Vijverpark, waar de dansen tot op de dag van vandaag worden uitgevoerd.⁷⁶ De Parade had bewezen een gebeuren te zijn, dat het waard was om tot in lengte van jaren als traditie te laten voortbestaan.

Na dit grote succes kwam er een speciale tweede editie van het festival in 1959. Dit omdat deze editie een cadeau vanuit de gemeente Brunssum was voor haar inwoners. Brunssum bestond dat jaar namelijk precies 400 jaar als heerlijkheid, waar zij in 1559 tot verheven was.⁷⁷ Dit moest dan ook volgens de gemeente groots gevierd worden. De organisatie werd overgenomen door het Nationale Feestcomité van de Gemeente Brunssum. Deze *Parade der Nationaliteiten* noemde men een “volksfeest” waarbij “folkloristisch vertoon in rijke en bonte verscheidenheid het hoofdthema vormt.”⁷⁸ Er werden ter ere van deze editie zelfs (internationale) vriendschappelijke sportwedstrijden gehouden, zoals bijvoorbeeld de voetbalwedstrijd tussen Rapid J.C. (voorganger Roda) en Alemannia uit Aken.⁷⁹ De toon was gezet, deze Parade der Nationaliteiten moest een terugkerend fenomeen worden.

Vanaf de jaren 1960 veranderde de naam naar *Internationale Folkloristische Parade* en werd er ook in nationale kranten reclame gemaakt. De populariteit van het festival blijkt wanneer de omroep KRO voor het eerst opnames komt maken van het festival. De omroep heeft vanaf 1968 tot aan de millenniumwisseling de avondvoorstelling en de optocht uitgezonden.⁸⁰ Ook heeft de KRO de rest van het festival, zoals het dansen en de verbroederingsfeesten opgenomen. Vanaf de jaren 1970 komt de Parade in sneller vaarwater terecht en wordt de term ‘volksfeest’ steeds meer vervangen door de term ‘festival’. De Parade krijgt de naam van *Internationaal Folkloristisch Festival*.⁸¹ De zesde editie van het festival in 1976 werd zelfs het grootste folklorefeest van Europa. Vanaf 1980 kwam het festival los te staan van de gemeente Brunssum, de Stichting *Internationale Folkloristische Parade* werd in het leven geroepen, waarmee zij doorging op het sponsorpad. De KRO zond in deze jaren zelfs de openingsavond rechtstreeks op televisie uit. Vanaf 1988 worden thema’s een vast onderdeel van de Parade, waar zij tot op de dag van vandaag mee werkt.⁸²

Vanaf de tiende editie in 1992 is ‘de Parade’ niet meer weg te denken uit Brunssum. Voor deze jubileumeditie pakken ze uit: het wordt het grootste CIOFF-festival ter wereld. CIOFF, die al benoemd werd in de inleiding, is een wereldwijd netwerk van 85 landen rond de organisatie van folkloristische dansfestivals, die mede tot stand gekomen is door de inzet van een aantal Brunssummers.⁸³ Naast dat de thema’s een redelijk recente ontwikkeling zijn, komt er deze editie nog nieuw onderdeel bij: de folkloremarkt. Hier kunnen ondernemers en deelnemende landen hun ‘typische’ spulletjes verkopen op een gemoedelijke markt. Daarnaast is deze editie speciaal, gezien het de eerste keer is sinds het bestaan van de Parade dat de deelnemers uit de voormalige Oostbloklanden niet meer meteen terug hoeven naar hun behuizing na een optreden, doordat de Sovjet-Unie in 1991 uit elkaar viel.⁸⁴

Vanaf de millenniumwisseling is er steeds meer aandacht gekomen voor modernere praktijken en werd er vaker ingespeeld op dingen die er aan de hand waren in de maatschappij: er kwam

⁷⁶ Raets, *De 20e eeuw*, 95.

⁷⁷ KRO maakt serie over Internationale Folkloristische Parade in Brunssum’, *De Telegraaf* (10 juni 1992).

⁷⁸ G. Vodegel (e.a.), *Daarom, Parkstad Limburg* (Maastricht 2004) 164.

⁷⁹ ‘Welkomstgroeten’, *Limburgsch dagblad* (15 juni 1959) Geraadpleegd via Delpher op 12-01-2023 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:001925063:mpeg21:p00002>.

⁸⁰ KRO maakt serie over Internationale Folkloristische Parade in Brunssum’, *De Telegraaf* (10 juni 1992).

⁸¹ A. Linssen, *Internationale Parade Brunssum: de geschiedenis van een internationaal festival, 1953-2003* (Brunssum 2003) 15.

⁸² Raets, *De 20e eeuw*, 153.

⁸³ Vodegel, *Daarom, Parkstad Limburg* 164.

⁸⁴ ‘Brunssum presenteert tiende editie Folkloremarkt nieuw element bij Parade’, *Limburgsch dagblad* (2 juli 1991) Geraadpleegd via Delpher op 12-01-2023, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010623638:mpeg21:p010>.

bijvoorbeeld extra aandacht voor hedendaagse danscultuur en muziekcultuur.⁸⁵ In 2012, bij de vijftiende editie, gebeurde er iets zeer interessants. Deze editie ging namelijk volledig om het mijnverleden van Brunssum.⁸⁶ Het thema ervan was ‘Digging en Dancing’, naar het graven in de mijn en het dansen op de Parade, waarover in hoofdstuk 3.2 meer. De zestiende editie van de Parade stond onder de naam *Worldfestival Parade Brunssum*, dit zou de voorlopig laatste editie in zes jaar zijn.⁸⁷ De zeventiende editie van het festival was in de zomer van 2022. Deze editie ging om het thema ‘Rediscover the Dance’, omdat de eigenlijke zeventiende editie van het festival in 2020 doorgang zou hebben gevonden onder het thema ‘Discover the Dance’. Wegens de uitbraak van het COVID-19 virus ging deze editie niet door. De editie werd verplaatst naar 2021, waar zij helaas ook geen doorgang kon vinden. In de tussentijd is er door het paradebestuur besloten dat het Worldfestival Parade Brunssum eenmaal in de twee jaar zal worden gehouden, in plaats van eenmaal in de vier jaar.⁸⁸ Hierdoor zal de achttiende editie zijn opwachting maken in 2024, en is er in principe nooit een festivaleditie ‘gemist’.

Brunssum is een smeltkroes van nationaliteiten en culturen, zij ligt in het hart van de Benelux.⁸⁹ Bovendien kijkt Brunssum niet snel op van ‘vreemd’ volk: al in 1912 streken Belgen, Duitsers en Polen hier neer om ondergronds te gaan in de Staatsmijn Hendrik. Na de Tweede Wereldoorlog volgden Italianen en Joegoslaven.⁹⁰ De Parade is meer dan alleen een lust voor het oog en het oor, het is de ideale gelegenheid tot rechtstreeks contact met mensen met een andere culturele en maatschappelijke achtergrond. Hierbinnen kunnen scheidingsmuren tussen landen worden afgebouwd en nieuwe vriendschapsbanden worden gesmeed.

2.2 Wat betekent het festival voor de Brunssummers

Met de Parade ontstaat er ook een denkbeeldig podium voor Brunssum, de Parel van de Mijnstreek. Eens in de vier jaar staat Brunssum in wereldwijde belangstelling, vriendschapsbanden worden hierdoor aangeknoopt en ook zakelijke belangen worden besproken. Dat de Parade in de vorige eeuw steeds meer in trek kwam bij het grote publiek is terug te zien in de bezoekersaantallen. In de tabel hieronder zijn een aantal van deze bezoekersaantallen te zien.⁹¹ Let wel, dit is een gemiddelde, het is namelijk niet mogelijk om op de bezoeker af te tellen, gezien de meeste evenementen van de Parade gratis toegankelijk zijn en er geen registratie nodig is.

⁸⁵ Linssen, *Internationale Parade Brunssum*, 19.

⁸⁶ Internationale Folkloristische Parade Programmaboekje 2012, *Digging and Dancing*.

⁸⁷ Worldfestival Parade Brunssum Programmaboekje 2016, *Dreaming and dancing*.

⁸⁸ Interview R. Gordijn (Brunssum, 10 januari 2023).

⁸⁹ Brunssum ligt 20 kilometer van Aken, 55 kilometer van Luik en 200 kilometer van Luxemburg-Stad af.

⁹⁰ J. Borger (e.a.), *Brunssumse geschiedenissen* deel I (Brunssum 2002) 9.

⁹¹ Bronnen tabel: ‘Brunssum’, *Limburgsch dagblad* (14 november 1953) Geraadpleegd via Delpher op 12-01-2023 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010417835:mpeg21:p011>: ‘Welkomstgroeten’, *Limburgsch dagblad* (15 juni 1959): ‘Duizenden bezoekers verwacht’, *Limburgsch Dagblad* (18 juli 1964) Geraadpleegd via Delpher op 12-01-2023 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010525894:mpeg21:p002>: ‘Folkloristische parade van de nationaliteiten’, *De tijd: dagblad voor Nederland* (13 juli 1972) Geraadpleegd via Delpher op 12-01-2023 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011236080:mpeg21:p008>: ‘Folkloristische parade trok veel bezoekers’, *Trouw* (19 juli 1976) Geraadpleegd via Delpher op 12-01-2023 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010819448:mpeg21:p002>: ‘Brunssum krijgt weer folklore parade’, *Het Parool* (23 april 1980) Geraadpleegd via Delpher op 12-01-2023 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010847435:mpeg21:p025>: ‘Parade’, *Limburgsch dagblad* (10 maart 1984) Geraadpleegd via Delpher op 12-01-2023 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010593089:mpeg21:p014>: ‘Van buiten bescheiden, van binnen in brand’, *Limburgsch dagblad* (14 juli 1988) Geraadpleegd via Delpher op 12-01-2023 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010611726:mpeg21:p031>: ‘Parade Brunssum trekt ruim 100.000 bezoekers’, *Leeuwarder courant: hoofdblad van Friesland* (20 juli 1992) Geraadpleegd via Delpher op 12-01-2023 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010622680:mpeg21:p006>: ‘Parade wordt Folkloriade’, *Limburgsch dagblad* (17 oktober 1994) Geraadpleegd via Delpher op 12-01-2023 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010638103:mpeg21:p007>.

<i>Editie nr.</i>	Bezoekersaantal
<i>Eerste editie in 1953</i>	Rond de 20.000 bezoekers
<i>Tweede editie in 1959</i>	Rond de 50.000 bezoekers
<i>Derde en vierde editie in 1964 en 1968</i>	Rond de 30.000 bezoekers
<i>Vijfde editie in 1972</i>	Minstens 50.000 bezoekers
<i>Zesde editie in 1976</i>	Rond de 100.000 bezoekers
<i>Zevende editie in 1980</i>	Minstens 100.000 bezoekers
<i>Achtste editie in 1984</i>	Rond de 110.000 bezoekers
<i>Negende editie in 1988</i>	Rond de 115.000 bezoekers
<i>Tiende editie in 1992</i>	Rond de 120.000 bezoekers
<i>Elfde editie in 1996</i>	Rond de 150.000 bezoekers
<i>Vanaf de twaalfde editie in 2000</i>	Naar schatting tussen de 150.000/200.000 bezoekers per editie

De enorme groei van bezoekers die te zien is vanaf het jaar 2000 is waarschijnlijk te wijten aan het feit dat er sindsdien steeds meer gebruik werd gemaakt van digitalisering. Er werd niet alleen via krant en radio, maar ook via televisie en (de opkomende) websites reclame gemaakt. Erna deden natuurlijk ook de sociale mediaplatformen hun intrede, waardoor de Parade steeds zichtbaarder werd. Tegenwoordig is de Parade vlug te vinden en te contacteren, zowel via de website, als via de mail en de sociale mediakanalen.⁹² Dit bevordert de zichtbaarheid voor alle leeftijdscategorieën, waardoor het aantal bezoekers nog verder zou kunnen stijgen.

Dan moet er gekeken worden naar hoe het Worldfestival Parade Brunssum beleefd werd en wordt.⁹³ Als er aan de geïnterviewden gevraagd wordt hoe zij het festival beleven, komen er een aantal zaken naar boven: vroeger leek het ‘leuker’, carnaval-gerelateerde aspecten tijdens een Parade zijn niet wenselijk en, misschien wel de belangrijkste, de onderlinge verbroedering ebt weg. Sommige geïnterviewden vertelden dat ze de Parade vroeger, zoals edities vóór de millenniumwisseling, anders beleefden. Dit merkten zij aan het feit dat het vroeger meer ongedwongen was, de sfeer was gemoedelijker en alles leek wat vrijer. Dat de Parade zijn vorm van vóór 2000 niet heeft kunnen behouden lijkt een logisch proces: de Parade moest met zijn tijd mee, het festival is commerciëler geworden. Dit houdt in dat het festival gestroomlijnder en zakelijker moest worden, dit met het oogmerk op sponsors en subsidies. Daarbij zijn er ook steeds meer wetten op veiligheid gekomen, waardoor bepaalde aspecten van de Parade inderdaad een stuk minder ongedwongen werden.⁹⁴

De carnaval-gerelateerde aspecten bij een folklorefestival lijken normaliter niet logisch, toch is dat voor het Worldfestival Parade Brunssum anders, gezien zij zo ontstaan is. In de eerste editie liepen bijvoorbeeld in de grote Paradeoptocht meerdere carnavalsverenigingen mee. Ook in 2022, om terug te grijpen naar de ‘roots’ van het festival omdat zij wegens COVID-19 langere tijd afwezig was, liepen er verschillende carnavalsverenigingen mee.⁹⁵ Dit tot ongenoegen van de geïnterviewden: ook zij hadden de Parade zes jaar lang gemist en vonden dat het, in de korte drie dagen dat het duurde, vooral om de folklore van de prachtige groepen en het vieren van de andere culturen moest gaan. Zodoende leek het festival, vooral die avond, op een Brunssums feestje dat iedere willekeurige dag van het jaar georganiseerd had kunnen worden.

Dit sluit naadloos aan bij het vervagen van de verbroedering. De geïnterviewden zien deels de verbroedering wegvagen omdat er steeds meer moet, in een steeds korter tijdsbestek. Dit begint bij het feit dat er bijna evenveel optredens moeten worden gegeven in drie dagen, die eerst in een week pasten. Logischerwijs hebben groepen dan minder tijd voor andere aspecten van de Parade. Iedere editie heeft verbroederingsavonden die plaatsvinden bij de mainstage van het festival, maar zo was er

⁹² <https://www.paradebrunssum.nl/nl/>, op de sociale mediakanalen te vinden als @paradebrunssum.

⁹³ De bevindingen zijn gebaseerd op verzamelde antwoorden van specifieke vragen gesteld in vrijwel alle interviews. Om welke interviews het gaat, is te zien in voetnoot 72 en in de bibliografie.

⁹⁴ Specifiek benoemd in interview R. Gordijn (Brunssum, 10 januari 2023).

⁹⁵ Worldfestival Parade Brunssum Programmaboekje 2022, *Re-discover the Dance*.

in 2022 geen plaats om 's avonds groepen hun ding te laten doen, en zodoende via muziek en dans te mixen met de inwoners van Brunssum.⁹⁶ Zodoende werden de verbroederingsavonden eerder alleen voor de Brunssummers zelf. Zeker ook belangrijk, maar het vieren van culturen mist hierin.

Deels is het vervagen van de verbroedering ook te verklaren aan de hand van de slaapplekken van de groepen. Vóór 2000 werden de deelnemende groepen ondergebracht bij gastgezinnen en in scholen in Brunssum. Tegenwoordig worden de groepen ondergebracht in een hotel in Landgraaf, dat een halfuur rijden is.⁹⁷ De groepen krijgen door de dag heen geen kans om terug te gaan en worden steeds per groep verplaatst, waardoor vroeg op de avond vertrekken een logisch gevolg is. Het doel van de 'verbroederingsavond' vervliegt hiermee. Toch is er gekozen voor een hotel wegens wetten van veiligheid en hygiëne. Ook de professionaliteit van de groepen is vanaf de eerste editie enorm gestegen, zodoende hebben zij zelf ook een wensenlijstje waar aan moet worden voldaan.⁹⁸ Dus ondanks dat er inderdaad minder aan verbroedering wordt gedaan, is het noodzakelijk om te voldoen aan veiligheidswetten en de professionaliteit van de groepen.

De term 'Paradesfeer' zou uitgelegd kunnen worden als een moment in vier jaar (tegenwoordig eens in de twee jaar) waar heel de stad zich klaarmaakt voor een groot gebeuren, waar iedereen van genieten kan. Het voelt euforisch als de Parade dan ook eindelijk echt aanbreekt. In de interviews komt een erg sterke band met de Parade naar voren. Vooral de Paraded medewerkers hebben er een uitgesproken liefde voor. Er is onder medewerkers en bezoekers een heus Paradegevoel te ontdekken. Al kun je het beter een Paradekoorts noemen als het aankomt op de Paraded medewerkers. Dit Paradegevoel is op meerdere manieren uit te leggen: het is een gevoel dat er is tijdens het festival zelf, of het is een blijvend gevoel van positieve spanning en warme gedachten. Men wordt als het ware in de Parade 'gezogen'.⁹⁹ Het Paradegevoel wordt door het Paradebestuur ook wel beschreven met de woorden: ontmoeting, vriendschap en vrede.¹⁰⁰ Dát is volgens haar de essentie van het Paradegevoel.

Kortom, de Parade is voor Brunssummers niet meer weg te denken. Vriendschappen met andere landen ontstaan, maar ook de nevengebieden en nevingemeentes mogen niet worden vergeten. Door de bezoekersaantallen blijkt dat de Parade een populair festival is in het zuiden, dat met de juiste campagnes alleen nog maar groter kan worden. De Paradesfeer neemt Brunssum in haar macht en ook de bewoners zwichten voor het Paradegevoel. De Parade is een mooi moment om stil te staan bij elkaar, elkaars culturen te respecteren en te verbroederen. Hierbij worden zowel de verschillende culturen in Brunssum als de culturen van de uitgenodigde landen gevierd.

Hoofdstuk 3: De (erfenis van) Koempels en het festival

Ook in dit hoofdstuk zal er op basis van de bovengenoemde interviews onderzocht worden hoe de inwoners van Brunssum tegen de Koempelidentiteit aankijken en hoe dit al dan niet terugkomt in het Worldfestival Parade Brunssum.¹⁰¹

3.1 Huidige idee van Koempelidentiteit

Om de erfenis van de Koempels in het festival te kunnen zien, moet er eerst onderzocht worden wat de huidige erfenis is van de Koempels in Brunssum. Er moet worden gekeken of er daadwerkelijk nog een Koempelidentiteit bestaat. In de afgenomen interviews is gevraagd naar of de mensen zich onderdeel of verbonden voelen met de Koempelcultuur (mijncultuur). Hierbij werd vaker gereageerd

⁹⁶ Ibidem.

⁹⁷ Specifiek benoemd in interview R. Gordijn (Brunssum, 10 januari 2023).

⁹⁸ Ibidem.

⁹⁹ Specifiek benoemd in interview P. Gommans (Brunssum, 9 december 2022).

¹⁰⁰ Specifiek benoemd in interview R. Gordijn (Brunssum, 10 januari 2023): 'Parade: kwestie van gevoel', *Limburgsch dagblad* (16 juli 1992) Geraadpleegd via Delpher op 12-01-2023 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010637461:mpeg21:p029>.

¹⁰¹ Ter herhaling, de bevindingen in geheel hoofdstuk 3 zijn gebaseerd op verzamelde antwoorden van specifieke vragen gesteld in vrijwel alle interviews. Om welke interviews het gaat, is te zien in voetnoot 72 en in de bibliografie.

dat ze zich er geen onderdeel van voelden dan wel. Dit komt door twee dingen: ten eerste vinden ze dat de Koempelcultuur alleen iets kan zijn voor de daadwerkelijke mensen die in- en op de mijn werkten. Ten tweede, en dit is erg opvallend, zijn sommige mensen zich helemaal niet bewust van hoe erg zij verbonden zijn met de Koempelcultuur.

Dat blijkt het beste uit het feit wanneer de geïnterviewden gevraagd werden of zij bekend waren met het Koempeljargon. Er werd door allen raar opgekeken waarom dat überhaupt een vraag was, uit hun reacties bleek dat zij dit meer dan logisch vonden dat zij de meeste woorden uit het Koempeljargon kennen. Dit getuigt van een verbondenheid met de mijnstreek. Daarbij gingen allen, al dan niet met frisse tegenzin, naar de kerkmissen die aan mijnwerkers werden opgedragen. Na de mijnsluiting werden er vaker mijnwerkers herdacht in deze kerkmissen.¹⁰² Ook blijkt uit sommige antwoorden, dat de mijn zelfs van dag tot dag voelbaar was: de was werd namelijk niet buiten gehangen als de wind verkeerd stond, anders zaten de kleren onder het roet.¹⁰³ In het dorp was het een logisch gegeven dat er mensen op de mijn waren, je zag de rook en mijnschachten iedere dag. Daarbij moet wel mee worden genomen dat een aantal geïnterviewden de cultuur wel erkende, maar niet voelde alsof zij zelf er deel van uitmaakten. In dit geval zijn dat de mensen die er ook het minste mee te maken hadden: de een is niet in Limburg geboren en de andere had een mijnbeambte als vader (deze stonden een stuk hoger in de rangorde dan een ‘gewone’ mijnwerker, wat leidde tot een ander soort leven dan die van een mijnwerker, die in hoofdstuk 1 beschreven is).¹⁰⁴ Ondanks dat zij er dus zeker wel onbewust deel van uitmaakten, is de beleefwereld anders. Toch is een bepaalde verbondenheid met de mijn niet te voorkomen als je er mee opgroeit. Aan het einde van de interviews bleek het merendeel zich toch zeker wél onderdeel te voelen met de Koempelcultuur. Het blijkt dat de vraag dus te breed was, de verbondenheid met de Koempelcultuur kwam via de rest van de vragen duidelijk naar voren.

In de interviews is er ook gevraagd naar de mening over de, in hoofdstuk 1 benoemde, operatie ‘van zwart naar groen’. Unaniem is men het erover eens dat het weghalen van alles wat zich aan de mijn deed herinneren enorm zonde is. Allemaal vinden zij dat hiermee het cultureel erfgoed van de Oostelijke Mijnstreek is vernietigd. Het lijkt alsof de mijnwerkers nooit hebben bestaan, en dat met het vernietigen van het stadsgezicht het jarenlange, en soms met de dood moeten bekopen, werk teniet is gedaan. De identiteit van de Koempels is deels hierdoor van ze afgenomen. Daarbij vinden zij allemaal dat de gebouwen van toen een enorme aanwinst had kunnen zijn voor het stadsgezicht van nu, het had een stad als Brunssum meer karakter kunnen geven. Hierop verdergaand is er gevraagd aan de geïnterviewden naar hoe zij de herstructurering van de Oostelijke Mijnstreek hebben meegemaakt. Ook hier reageren allen unaniem dat de overheid niet genoeg heeft ingegrepen en dat er te weinig vervangende werkgelegenheid was. De geïnterviewden begrijpen waarom de mijnen moesten sluiten, maar zien ook de vreselijke gevolgen ervan. De werkloosheid steeg ontzettend snel, waardoor de geïnterviewden achterstandswijken zien ontstaan waar vooral veel frustratie heerste. Deze sociale achteruitgang is tot op de dag van vandaag merkbaar en zichtbaar. Verder werd er door velen met een “ronduit schandalig” gereageerd op het feit dat de overheid de beroepsziekte silicose pas in de jaren '90 erkend heeft.¹⁰⁵ Ook slim, merkt iemand op, dan hoefde er minder smartengeld uitbetaald te worden.

Op basis hiervan rees de vraag wat de geïnterviewden dan van deze mensen uit het ‘westen’, de ‘Hollanders’, vinden. Hoewel de een hier een genuanceerder antwoord op gaf dan de ander, blijkt er

¹⁰² Specifiek benoemd in interview L. Janssen (Brunssum, 21 december 2022).

¹⁰³ Specifiek benoemd in interview B. van Nunen (Brunssum, 21 december 2022) en interview P. Gommans (Brunssum, 9 december 2022).

¹⁰⁴ Interview J. Palmes (Brunssum, 3 december 2022); Interview B. Broeders (Brunssum, 11 december 2022).

¹⁰⁵ Interview B. van Nunen (Brunssum, 21 december 2022); Interview L. Janssen (Brunssum, 21 december 2022).

een sterk anti-Holland sentiment te bestaan in de Oostelijke Mijnstreek. De een ziet dit meer als perifere gebieden ten opzichte van de Randstad, waarin de buitengebieden (dus ook bijvoorbeeld Groningen) tot op de dag van vandaag achtergesteld worden ten aanzien van de Randstad. Anderen stellen dat ‘Hollanders’ overkomen als beterwetters, en dat ondanks dat het een vooroordeel is, het in de belevingswereld van de mensen vaak bevestigd wordt. Daarbij werd gevraagd of deze opvatting over ‘Holland’ deels komt door wat er tijdens de herstructurering gebeurd is. Deze vraag werd unaniem met een dikke “ja” beantwoord. Het werd vooral duidelijk dat de mensen vinden dat de Koempels hebben moeten knokken voor de rijkdom van ‘Holland’. De overheid zou de Koempels hebben gezien als “melkkoeien”.¹⁰⁶

De geïnterviewden zien het mijnverleden als een florerende tijd voor de Oostelijke Mijnstreek en zijn er tegenwoordig alom trots op. Het merendeel voelt zich verbonden met de Koempelidentiteit en de Oostelijke Mijnstreek en vindt het vooral eeuwig zonde dat het ten delen verloren is gegaan met de afbraak van vrijwel alle gebouwen die zich aan de mijn deden herinneren. Men kent het Koempeljargon en ziet dit als iets vanzelfsprekends. Vooral als het over ‘de ander’ gaat, wat in dit geval ‘Holland’ is, komt de regionale identiteit, en in het geval van de Oostelijke Mijnstreek de Koempelidentiteit, sterk naar voren. Men zou trots moeten zijn geweest op het harde werk van de Koempels en zodoende hun geschiedenis verspreiden. Tegenwoordig is de trots, die bij de nazaten van de Koempels erg aanwezig is, en de behoefte dit uit te dragen dus alom aanwezig, wat terugslaat op de ‘herinneringscultuur’ van Ad Knotter. Belangrijk om te vermelden hierbij is dat er in de Oostelijke Mijnstreek sinds 2009 een groep rondloopt die de Koempelidentiteit uitdragen en proberen het mijnverleden in stand te houden, genaamd *Mijnwerkersvereniging De Limburgse Koempels*.¹⁰⁷ Dit zijn momenteel nog oud-Koempels die op allerhande belangrijke evenementen in Brunssum en omstreken komen, zoals herdenkingen en prijsuitreikingen, compleet in tenue om de Koempels zichtbaar in het stadsgezicht te houden. Vaak worden zij uitgenodigd als eregasten, wat ook een duidelijke blijk van waardering is voor de Koempels.

3.2 Representatie van Koempels in het Worldfestival Parade Brunssum

De erfenis van de Koempels in het Worldfestival Parade Brunssum zit eigenlijk heel diep. Sterker nog, de Parade komt voort uit de mijnsamenleving. Het ontstaansverhaal, zoals in hoofdstuk 2.1 beschreven, van de Parade is algemeen bekend. Bij de vraag of de geïnterviewden een connectie zien tussen het mijnverleden en de Parade, weten zij allemaal te vertellen dat het met de watersnoodramp te maken heeft en dat het een alternatief voor carnaval was. Daarbij vertellen zij allen dat een folklorefestival kwam vanuit het vieren van de culturen die in de multiculturele Oostelijke Mijnstreek aanwezig waren.

De mijncultuur, en zodoende de Koempelidentiteit, zou men als de folklore van de Oostelijke Mijnstreek kunnen zien. Ook de geïnterviewden zijn het hiermee eens: de Koempels vertellen het verhaal van een regio die jarenlang een speciale bevolkingsgroep is geweest in Nederland. Als er een vergelijking gemaakt wordt met de Nederlandse folklore, van de volledige natie, dan worden er twee dingen duidelijk: ten eerste zien de meesten liever de folklore van de Oostelijke Mijnstreek dan de Nederlandse, en ten tweede is Nederlandse folklore zeker geen Limburgse folklore. De meeste geïnterviewden zijn niet weg van de Nederlandse folklore, zij vinden deze folklore niet kleurrijk en uitbundig genoeg, maar eerder saai. Ook vinden zij zichzelf veel meer in de folklore van de Koempels, hierin voelen zij zich gerepresenteerd. De meeste vinden het prachtig om een groep als de *Mijnwerkersvereniging* langs te zien komen, het geeft een gevoel van erbij horen en trots.¹⁰⁸ Als men zich identificeert met de folklore van de Koempels, is het ergens logisch dat men van mening is dat de

¹⁰⁶ Specifiek benoemd in interview P. Gommans (Brunssum, 9 december 2022).

¹⁰⁷ Kamer van Koophandel, *Mijnwerkersvereniging “de Limburgse Koempels”*, KVK Nr. 14123211.

¹⁰⁸ Specifiek benoemd interview L. Griekspoor (Brunssum, 11 december 2022).

Nederlandse folklore niet overeenkomt met hun eigen identiteit. De geïnterviewden nemen hierin ook mee dat niet alleen de Koempelfolklore, maar bijvoorbeeld ook schutterijen en andere Limburgse verenigingen op katholieke grondslag folklore is, en dat deze ook afwijkt van de Nederlandse. Bij de vraag welke folklore zij liever op de Parade zouden zien, wint de Koempelfolklore. Toch zijn voor een folklorefestival in de Oostelijke Mijnstreek beide even relevant, echter moet wel benoemd worden dat een klassiek Hollandse groep net zo relevant is voor de Brunssummer als een groep uit een ander Europees land. Zolang elke cultuur gevierd wordt, is er plaats voor beide op het Worldfestival Parade Brunssum.¹⁰⁹

Hoe de Koempelidentiteit in het festival terugkomt is door de jaren heen veranderd. In den beginne was het vooral een gegeven dat de Parade op grondslag van mijnen is ontstaan in een mijnstad. Er is in de edities erop vooral veel getrokken aan het folkloreaspect en er werd niet persé stilgestaan bij het definiëren van een eigen cultuur. Dit was ten tijde van de mijnen niet nodig, maar later bleek het eerder iets dat liever vermeden werd.¹¹⁰ Zoals Ad Knotter al stelde, had men aanvankelijk geen behoefte aan het herdenken van de mijn, zo ook de inwoners van Brunssum niet.¹¹¹ De Parade moest vrolijkheid en verbroedering brengen, en geen nare gevoelens die als naweeën van de herstructurering alom aanwezig waren. Er was tot de jaren '2000 nog een te sterke verbitterdheid en nog geen plek voor trots. Tóch is de mijn altijd verborgen dan wel onzichtbaar aanwezig geweest in het festival. En met de opkomende herinneringscultuur en een opkomende trots van het mijnverleden, bleef ook de Parade niet achter: in 2012 komt er een editie die geheel in het thema staat van het mijnverleden. Dit is het jaar waarin Brunssum eindelijk haar eigen cultuur durft te laten zien. De Parade heeft alle toen nog levende Koempels, ook die uit Duitsland en België, in het zonnetje gezet, zij waren de eregasten op het festival. Daarbij werden zij toegesproken door de burgemeester van Brunssum, de toenmalige gouverneur van Limburg Theo Bovens en toentertijd Tweede Kamerlid Frans Timmermans. Ook liepen zij hun eigen Paradeoptocht als een soort defilé.¹¹²

De groei in de waardering van het mijnverleden hield niet op, waardoor 2015 zelfs als 'het jaar van de mijnen' werd uitgeroepen.¹¹³ Er waren dat jaar vele evenementen rondom de mijn te doen en de Mijnwerkersvereniging had het er druk mee. Ondanks dat er in 2015 geen editie van het festival was, wilde het Paradebestuur er toch ook bij stilstaan. Daarom is de Koempels in 2016 opnieuw een podium geboden bij het festival, waar wederom een defilé bij kwam kijken. Omdat het Worldfestival Parade Brunssum relevant moet blijven en constant wil vernieuwen, en gezien er anno 2023 steeds meer Koempels zijn overleden, lijkt het er niet op dat zij in de toekomst nogmaals de Koempels een podium zullen bieden. Deels baseren zij dit op het feit dat zij steeds met thema's werken, waardoor het mijnverleden niet altijd te combineren valt met een thema van een editie.¹¹⁴ Echter kunnen zij niet zeker zeggen dat zij in de toekomst nooit meer het mijnverleden via het thema een podium zullen bieden. Zeker gezien er in de editie van 2022 nog een speciale plaats op het festivalterrein was ingericht voor het mijnverleden.¹¹⁵

Op basis van de interviews is er een waardering te constateren over de aanwezigheid van Koempels bij de Parade. De meeste van hen zouden het prachtig vinden om het mijnverleden nóg meer te betrekken in de Parade. Velen van hen zouden graag een groep Koempels altijd mee zien lopen in de grote Paradeoptocht, en dan ook nog het liefste voor- of achteraan. Daarbij hoeven dat van hen geen daadwerkelijke Koempels of hun nazaten te zijn, maar eenieder die zich ermee verbonden voelt, en

¹⁰⁹ Specifiek benoemd in interview R. Gordijn (Brunssum, 10 januari 2023).

¹¹⁰ Luyten, *het geluk van Limburg*, 350.

¹¹¹ Knotter, 'Inleiding', 7-8.

¹¹² Internationale Folkloristische Parade Programmaboekje 2012, *Digging and Dancing*: Interview Parabeestuur

¹¹³ Officiële website *Jaar van de Mijnen 2015*, <http://www.m2015.nl/>.

¹¹⁴ Interview R. Gordijn (Brunssum, 10 januari 2023).

¹¹⁵ Worldfestival Parade Brunssum Programmaboekje 2022, *Re-discover the Dance*.

zodoende, dezelfde identiteit heeft. Hun conclusie is duidelijk: de Koempelidentiteit is een identiteit van Brunssum die doorleeft in de generaties van nu en die ook nooit verloren mag gaan. Wat de Mijnwerkersvereniging nu doet, mogen nieuwe generaties ook doen, ter ere van de Koempels. Als zij het ooit zelf mogen doen, of hun kinderen zouden ze maar één ding zijn, en dat is “trots”.¹¹⁶ Ook het Worldfestival Parade Brunssum zelf beschouwen de geïnterviewden als van onschatbare waarde, die niet verloren zou mogen gaan. De Parade is een begrip geworden in de Oostelijke Mijnstreek, het is een inclusief feest van alle tijden die ieder verschil omarmt.

De toekomst van het Worldfestival Parade Brunssum ziet er momenteel rooskleurig uit, de volgende editie is namelijk al in 2024. Het feit dat de Parade overgaat als een tweejaarlijks fenomeen, blijkt dat de burgers er na al die jaren nog steeds graag naartoe gaan. Er ligt in 2028 een jubileum voor het festival in het verschiet, het zal de 20^e editie worden terwijl de Parade dan exact 75 jaar bestaat. Het Paradebestuur heeft er nog geen concrete plannen voor, maar zit wel te denken om de NAVO een uitnodiging te verschaffen. Er ligt namelijk sinds 1967 een NAVO-hoofdkwartier gevestigd in Brunssum met medewerkers uit 24 lidstaten, die in 2027 haar vijftigste verjaardag viert.¹¹⁷ Een folklorefestival zoals het Worldfestival Parade Brunssum is de uitgelezen kans om de multiculturaliteit van de Brunssumse bevolking te vieren en de Koempelidentiteit uit te dragen levend te houden.

---

¹¹⁶ Specifiek benoemd in interview L. Griekspoor (Brunssum, 11 december 2022) en interview P. Gommans (Brunssum, 9 december 2022).

¹¹⁷ Vodegel, *Daarom, Parkstad Limburg* 157-159.

Conclusie

In dit onderzoek is er gepoogd om een antwoord te geven op de vraag hoe het Worldfestival Parade Brunssum sinds 1953 heeft bijgedragen aan de vorming en uitdraging van de Koempelidentiteit. Dit werd onderzocht middels een aantal hoofdlijnen: een beschrijving van de levensloop van een Koempel waarin werd bekeken in hoeverre de Koempel een verbeelde gemeenschap vormde, een beschrijving van de geschiedenis en de beleving van het Worldfestival Parade Brunssum en een beschrijving van hoe de Koempelidentiteit tegenwoordig wordt beschouwd en hoe deze terugkomt in het festival. Bij dit onderzoek werden de inwoners van Brunssum, waarvan enkele nazaten van de Koempels, als historische actor gebruikt en is er op basis van *Oral History* gepoogd hun belevingswereld te omschrijven.

Het leven van een Koempel draaide om de mijn: wonen en werken waren nauw met elkaar verbonden in de mijnwerkerskoloniën. Op basis van gedeelde werk- en woonervaringen, daarbij te denken aan het *kostwinnerschapmodel*, ontwikkelden de bewoners van de mijnwerkerskoloniën een gemeenschappelijke cultuur waarin zij elkaars grootste referentiegroep waren, waardoor dit een *imagined community* kan worden genoemd. Zodoende kon er een Koempelidentiteit ontstaan, waarin de bevolking van de mijnwerkerskoloniën overwegend katholiek was en het verenigingsleven naast de mijn ook hiervan in het teken stond. De Koempelidentiteit is een voorbeeld van de wederzijdse afhankelijkheid tussen de mijnarbeid, het mijnwerkershuishouden en de sociale omgeving: de ‘mijneconomie’ omvatte veel meer dan alleen het produceren van steenkool, het was een heuse Koempelidentiteit.

Omdat deze elementen onlosmakelijk verbonden waren met de mijnindustrie leidden de mijnsluitingen tevens tot een ontmanteling van deze Koempelidentiteit. De gezinsverhoudingen kwamen onder druk te staan en daarmee ook de genderverhoudingen die een duidelijk onderdeel waren van de Koempelidentiteit. De mijnsluitingen maakten een einde aan de aparte ‘mijnverzorgingsstaat’ die door de mijnbedrijven in stand was gehouden. Er ontstond een groot contrast tussen de welvaart die de mijnen hadden gebracht en de terugval daarin na de mijnsluitingen. Dit leidde ertoe dat het brede draagvlak van de Koempelidentiteit dat er aanvankelijk voor de sluiting had bestaan begon af te brokkelen. De ontslagen mijnwerkers kwamen erachter dat er van de beloofde werkgelegenheid, omscholing en herplaatsing uiteindelijk weinig terecht was gekomen. Ook de operatie ‘van Zwart naar Groen’ en het uitblijven van compensatie voor de beroepsziekte silicose zette veel kwaad bloed bij de bewoners van de Oostelijke Mijnstreek. Hierdoor kon er een voedingsbodem ontstaan voor een wantrouwen in de overheid en het gevoel van anders-zijn. Men werd zowaar ‘anti-Hollands’ en begon zijn eigenheid te waarderen. Het ‘anti-Holland’ sentiment is tot op de dag van vandaag te bespeuren in de mijnstreek, vooral omdat de bewoners van Brunssum nog iedere dag geconfronteerd worden met de sociale achteruitgang die de mijnsluiting heeft achtergelaten.

Het Worldfestival Parade Brunssum heeft veel vormen aangenomen in de loop der jaren en is heeft zich altijd blijven ontwikkelen en vernieuwen. Hierdoor is het festival sinds 1953 steeds populairder geworden, wat ook terug te zien is in de bezoekersaantallen. De Paradesfeer die er tijdens de festivaldagen te herkennen is, kan nog veel verder gaan dan dat: het kan een Paradegevoel of zelfs een Paradekoorts worden. Het lijkt wel alsof het hart voor altijd verpand is, zodra men er eenmaal in meegezogen wordt. Dit is ook belangrijk als het festival wil blijven bestaan. Volgens de geïnterviewden leek het ‘vroeger beter’ te zijn, zijn carnaval-gerelateerde aspecten tijdens de Parade niet wenselijk en wordt er gevreesd voor het vervagen van de verbroedering met andere culturen. Omdat het festival steeds aan meer regels moet blijven voldoen om te kunnen blijven bestaan, zijn sommige dingen noodzakelijk om aan te passen, zoals de huisvesting van de groepen. Hoe dan ook, is de Parade een algemeen begrip in Brunssum waar men hopelijk tot het einde van zijn of haar leven warme herinneringen van bijdraagt.

Er is onderzocht of de Brunssummers zich wel onderdeel voelen van de Koempelcultuur. Hoewel de meeste er toch zeker mee verbonden waren, stelden anderen dat zij zich er niet verbonden mee voelden. Toch is een bepaalde verbondenheid met de mijncultuur niet te voorkomen als je er mee opgroeit. Dit komt het beste naar voren uit het feit dat zij allen kenners waren van het Koempeljargon.

De verbondenheid met de regio blijkt ook uit het feit dat de geïnterviewden het unaniem eens zijn over het feit dat Nederlandse folklore zeker niet hetzelfde is als Limburgse, dan wel Koempel, folklore. Bij de vraag wat men liever aanschouwt, wordt vaak de folklore van de Mijnstreek genoemd.

Hoe de Koempelidentiteit in het Worldfestival Parade Brunssum terugkomt is door de jaren heen veranderd: in het begin blijkt het een gegeven te zijn dat de Parade is ontsprongen uit de mijn met haar multiculturele samenleving. In den beginne was het vooral een gegeven dat de Parade op grondslag van mijnen is ontstaan in een mijnstad. Er is in de edities erna vooral vermeden om te kijken naar de eigen identiteit. Omdat men, zoals Ad Knotter stelt, aanvankelijk geen behoefte zag om de mijnen te herdenken. Echter is er vanaf de jaren 2000 een vernieuwde interesse in het mijnverleden en de bijbehorende Koempelidentiteit. Er kwam een behoefte aan een herinneringscultuur onder de nazaten van de Koempels, naar het idee van Knotter. Het mijnverleden wordt ingezet om zowel de culturele identiteit als de toeristische aantrekkingskracht van oude mijngebieden te versterken. Tegenwoordig is er trots voor het mijnverleden en een behoefte dit uit te dragen en in stand te houden. Daar is de Mijnwerkersvereniging een schoolboek voorbeeld van.

In 2012 was er een Parade-editie die geheel in het teken stond van het mijnverleden. In 2016, na het uitroepen van 'het jaar van de mijnen' in 2015, is dit nog eens dunnetjes overgedaan. Hieruit blijkt niet alleen dat de herinneringscultuur leeft, maar ook dat er met diep respect naar de Koempels wordt gekeken. Het blijkt hieruit dat de jongere generaties de Koempelidentiteit ook willen blijven uitdragen. Hoe dat zich in de toekomst gaat vormgeven, is nog maar de vraag. Wellicht blijft het bestaan in de vorm van 2022, een aparte plaats op het festivalterrein. Maar wellicht komt er ook nog een plaats voor de Koempels in de grote Paradeoptocht. En als we nog verder in de toekomst gaan denken, dan kan het zomaar zijn dat deze 'Koempels' dan alleen nog maar mensen zijn met de Koempelidentiteit, die nooit een mijn van binnen heeft gezien. Uit de interviews bleek dat deze behoefte er wel is, en dat men trots zou zijn als het gebeurt.

De Koempelidentiteit en het Worldfestival Parade Brunssum zijn voor geïnterviewden van onschatbare waarde, die beiden nooit verloren zouden mogen gaan. De Parade is het juiste moment voor Brunssum om in de internationale spotlight te gaan staan en alle soorten culturen te verwelkomen. Hierbij kan zij laten zien waarom nou zij de ware Parel der Mijnstreek is, en Koempelidentiteit is hier onmisbaar in. Om het Worldfestival Parade Brunssum verder te onderzoeken, kan er op andere aspecten van het festival nader onderzoek gedaan worden, door bijvoorbeeld andere grote evenementen uit de regio met elkaar te vergelijken.

Bibliografie

Secundaire Literatuur

Anderson, B., *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (London 1983).

Arnold, P., *Onder onze voeten: beelden uit de mijnstreek* (Nijmegen 2015).

Borger (e.a.), J., *Brunssumse geschiedenissen deel I* (Brunssum 2002).

Breij, B., *De mijnen gingen open, de mijnen gingen dicht* (Amsterdam 1981).

Eelaart, van den W., *Zeven eeuwen mijnen en mijnwerkers in Limburg* (Maasbree 1981).

Kasper (e.a.), J., *Na de mijnsluiting in Zuid-Limburg: 35 jaar herstructurering en reconversie 1965-2000 en een doorkijk naar 2010* (Roermond 2013).

Knotter (red.), A., *Limburg Kolenland* (Zwolle 2015).

Knotter (red.), A., *Mijnwerkers in Limburg. Een sociale geschiedenis* (Nijmegen 2013).

Knotter (red.), A., *Dit is Limburg! Opstellen over de Limburgse identiteit* (Zwolle 2009).

Linszen, A., *Internationale Parade Brunssum: de geschiedenis van een internationaal festival, 1953-2003* (Brunssum 2003).

Luyten, M., *Het geluk van Limburg* (Amsterdam 2016).

Nissen, P., 'Confessionele identiteit en regionale eigenheid. De pastorale instrumentalisering van regionale tradities in de vormgeving van de religieuze beleving', in: C. van der Bogt red., *Constructie van het eigene. Culturele vormen van regionale identiteit* (Amsterdam 1996) 155-172.

Pettersson, A., *Eigenwijs Vaderland. Populair nationalisme in negentiende-eeuwse Amsterdam* (Amsterdam 2017).

Raets, T., *De 20e eeuw: de meest extreme eeuw van Brunssum* (Brunssum 2012).

Raets, T., *Staatsmijn Hendrik* (Brunssum 2002).

Strijkers, H., "Ze spelen helder als mijnwerkers": *de harmonieorkesten van de Staatsmijnen in de Oostelijke Mijnstreek* (Heerlen 2019).

Venner (red.), J., *Canon van Limburg* (Sittard 2010).

Vodegel (e.a.), G., *Daarom, Parkstad Limburg* (Maastricht 2004).

Wind, I., *De verdwenen Limburgse mijnen* (Amsterdam 2008).

Primair Bronmateriaal

Worldfestival Parade Brunssum Programmaboekje 2022, *Re-discover the Dance*.

Worldfestival Parade Brunssum Programmaboekje 2016, *Dreaming and dancing*.

Internationale Folkloristische Parade Programmaboekje 2012, *Digging and Dancing*.

Personeelsblad *De Mijn*, jaargangen 1956 t/m 1963.

Personeelsblad *De Steenkool*, jaargangen 1954 en 1955.

Krantenartikelen

- ‘Kompels weer bijeen’, *Algemeen Dagblad* (19 december 2005).
- ‘Parade wordt Folkloriade’, *Limburgsch dagblad* (17 oktober 1994).
- ‘Ereschuld’, *Limburgsch dagblad* (11 augustus 1994).
- ‘Parade Brunssum trekt ruim 100.000 bezoekers’, *Leeuwarder courant: hoofdblad van Friesland* (20 juli 1992).
- ‘Parade: kwestie van gevoel’, *Limburgsch dagblad* (16 juli 1992).
- ‘KRO maakt serie over Internationale Folkloristische Parade in Brunssum’, *De Telegraaf* (10 juni 1992).
- ‘Brunssum presenteert tiende editie Folkloremarkt nieuw element bij Parade’, *Limburgsch dagblad* (2 juli 1991).
- ‘Oud-mijnwerkers verwachten inlossing ‘ereschuld’’, *NRC Handelsblad* (18 december 1990).
- ‘Van buiten bescheiden, van binnen in brand’, *Limburgsch dagblad* (14 juli 1988).
- ‘Angst en wantrouwen beheersen Kompels’, *NRC Handelsblad* (18 maart 1987).
- ‘Van zwart naar groen kostte 1000 miljoen’, *Limburgsch Dagblad* (10 april 1984).
- ‘Parade’, *Limburgsch dagblad* (10 maart 1984).
- ‘Brunssum krijgt weer folklore parade’, *Het Parool* (23 april 1980).
- ‘Wonen bij de schacht’, *Limburgsch Dagblad* (15 maart 1980).
- ‘Folkloristische parade trok veel bezoekers’, *Trouw* (19 juli 1976).
- ‘Folkloristische parade van de nationaliteiten’, *De tijd: dagblad voor Nederland* (13 juli 1972).
- ‘Ramp dreigt in Zuid-Limburg’, *De Tijd: Dagblad voor Nederland* (4 februari 1972).
- ‘Sluiting mijnen voorkomt een miljoenenverlies’, *De Volkskrant* (18 december 1965).
- ‘Meeste staatsmijnen gaan dicht’, *De Volkskrant* (18 december 1965).
- ‘Duizenden bezoekers verwacht’, *Limburgsch Dagblad* (18 juli 1964).
- ‘Welkomstgroeten’, *Limburgsch dagblad* (15 juni 1959).
- ‘Brunssum’, *Limburgsch dagblad* (14 november 1953).

Gehouden interviews

- Interview Worldfestival Parade Brunssum Bestuurslid/Brunssummer R. Gordijn (Brunssum, 10 januari 2023), bijlage 1.
- Interview Brunssummer/mijnwerkersdochter L. Janssen (Brunssum, 21 december 2022), bijlage 2.
- Interview Brunssummer B. van Nunen (Brunssum, 21 december 2022), bijlage 3.
- Interview Brunssummer/mijnwerkerskleindochter/Parademedewerker L. Griekspoor (Brunssum, 11 december 2022), bijlage 4.

Interview Brunssummer/Parademedewerker B. Broeders (Brunssum, 11 december 2022), bijlage 5.

Interview Brunssummer/mijnwerkerszoon/Parademedewerker P. Gommans (Brunssum, 9 december 2022), bijlage 6.

Interview Brunssummer/mijnbeambtenzoon J. Palmen (Brunssum, 3 december 2022), bijlage 7.

Geraadpleegde websites

<http://www.m2015.nl/>

<https://www.kvk.nl/>

<https://www.paradebrunssum.nl/nl/>

<https://www.delpher.nl/>

Bijlage 1: Transcriptie interview Paradebestuurslid/Brunssummer R. Gordijn (Brunssum, 10 januari 2023)

Interviewer: Hoe is het festival in uw opzicht door de jaren heen veranderd? Ging het eerst meer over eenheid/vrede/verbroedering en nu over dans of dergelijke?

Geïnterviewde: In mijn beleving is er steeds meer aandacht gekomen voor verbinding en inclusiviteit met name steeds meer aandacht om mensen met een kleine beurs te kunnen laten deelnemen aan de activiteiten. Daarom moet alleen voor de voorstellingen entree betaald worden.

Interviewer: Heeft de Parade altijd een connectie gehouden met ons mijnverleden of is de mijn ook jaren afwezig geweest binnen de parade?

Geïnterviewde: Het thema van de editie 2012 was digging and dancing met een verwijzing naar ons mijnverleden. Daarbij speelt dat ons bestaansrecht in 1953 werd afgeleid van de in de Zuid Limburg aanwezige mijnbouw en de multiculturele samenleving (Polen, Tsjechen, Italianen, Spanjaarden, Portugezen, Marokkanen etc.). Dat hebben wij in 2012 nogmaals willen onderstrepen. Het aantal in leven zijnde Koempels neemt natuurlijk fors af en daarom hebben wij de Koempels in 2016 nogmaals een podium geboden. Maar het lijkt er niet op dat wij dat in de toekomst nogmaals zullen herhalen.

Interviewer: Wat wordt hier precies mee bedoeld? Waarom niet?

Geïnterviewde: Zoals je mogelijk weet hebben wij iedere editie een thema, zoals reeds aangegeven 'digging and dancing' de specifieke link naar het mijnverleden, met 'koempels' die daadwerkelijk in de mijn hebben gewerkt en er dus over kunnen vertellen. Of wij in de toekomst weer een link met het mijnverleden gaan leggen durf ik niet te zeggen, mede gezien de achterliggende gedachte van de alliteratie die wij in de thema's gebruiken.

Interviewer: Waren er al eens eerder tentoonstellingen of dergelijke over de mijnen/Koempels aanwezig bij de Parade?

Geïnterviewde: Nee, is altijd latent aanwezig geweest maar in 2012 hebben wij hier expliciet bij stilgestaan en in 2016 nog eens dunnetjes over gedaan.

Interviewer: Waarom wordt dit als belangrijk geacht voor het Paradebestuur om hierin mee te nemen?

Geïnterviewde: Zoals geschetst ontlenen wij ons bestaansrecht aan het mijnverleden. In 1953 was er een watersnoodramp in Zeeland. Er werd uit piëteit met de slachtoffers geen carnaval gevierd. De koempels met hun diverse achtergrond hebben toen in 1953 een spontaan zomercarnaval gevierd waarin de diverse culturele achtergronden werden uitgemeten en dat de start is geweest voor ons huidige festival.

Interviewer: Is er dan één bepaalde werkgroep die hierover gaat en dit moeten uitvoeren? Welke groep?

Geïnterviewde: In 2012 wel nu niet meer

Interviewer: Was/is er bij de optocht ruimte voor ons mijnverleden? Liepen er bijvoorbeeld wel eens 'Koempels' mee tijdens de Paradeoptochten?

Geïnterviewde: Wij hebben in 2012 en 2016 de koempels de mogelijkheid geboden om op de zaterdag een eigen "parade" optocht te lopen (soort van defilé) en aansluitend van een hapje en drankje te genieten. Frans Timmermans en anderen hebben deze koempels uit alle windstreken in Europa toen toegesproken. Zij waren als het ware een soort van eregasten.

Interviewer: Heeft het festival een verandering doorgemaakt na de mijnsluitingen? Ter info: de mijnsluitingen waren rond 1970-74, aangekondigd in 1965, en de eerste Parade was in 1953.

Geïnterviewde: Eigenlijk niet, het is heel geleidelijk gegaan. Deze regio staat nog altijd stil bij het Mijnverleden. Aanvankelijk niet met trots maar inmiddels gelukkig wel weer.

Interviewer: Heeft het festival grote verandering doorgemaakt na de millenniumwisseling?

Geïnterviewde: Ja, vroeger werden de groepen ondergebracht bij mensen thuis die als gastgezinnen

optraden. Dat is nu niet meer te doen ikv veiligheid, professionaliteit groepen etc. Ons projectplan schetst ook de ontwikkeling die Parade heeft doorgemaakt en nog moet doormaken om relevant te blijven.

Interviewer: Vind u dat de Koempelcultuur/de Koempels folklore is in zekere zin?

Geïnterviewde: Ja, als je folklore kenschetst als rituelen en tradities, dan zeker. Maar de Parade is wel in de loop der tijd veelomvattender geworden. Ook bij de Parade geldt dat de bestuursleden die uit een mijnwerkersgezin komen steeds minder worden. De affiniteit brokkelt wel af. Daarom is het belangrijk om totempalen te hebben als een nieuw Mijnmuseum, Schachtwielen etc.

Interviewer: Vind u dit passend in een festival als de Parade?

Geïnterviewde: Ja, folklore duidt op rituelen, tradities en verwijst naar oorsprong en bestaansrecht. In die zin zeker wel.

Interviewer: Vind u dit (onze 'folklore') passender bij de Parade, of toch eerder de klassieke Hollandse dansgroepen op klompen?

Geïnterviewde: In mijn beleving zijn beiden even relevant, voor onze regio herkennen wij ons echter meer in het Mijnwerkersverleden. De klompdans is net zo relevant als een groep uit Georgië of Italië.

Interviewer: En wat ziet u liever in het algemeen?

Geïnterviewde: Wij staan open voor elke vorm van folklore, tradities en rituelen zolang deze respect hebben voor hun omgeving, cultuur van anderen en zoveel mogelijk inclusief zijn.

Interviewer: Heeft het Paradebestuur al eens actief nagedacht over dat onze folklore, van de Koempelcultuur, er ook bij hoort?

Ja, dat dragen we immers ook geregeld uit in 2012 en 2016 heel nadrukkelijk

Interviewer: Wat is voor u hét 'Parade-gevoel'? Bestaat er volgens u iets als de Parade-koorts, en is dit iets individueels of juist iets collectiefs?

Geïnterviewde: Het Paradegevoel, Paradekoorts... Ik spreek dan even voor mijzelf... Zoals je mogelijk weet lag de organisatie vroeger van de Parade in z'n geheel bij de gemeente, waardoor vele gemeenteambtenaren betrokken waren bij de Parade. Mijn vader was ook gemeenteambtenaar en werkzaam op de afdeling bevolking en tijdens de Parade onder andere verantwoordelijk voor het onderbrengen van de groepen. Op enig moment rol je dan vanzelf erin om met de vrachtwagen van Schroijen naar Oirschot te gaan om o.a. bedden en matrassen te gaan ophalen en deze dan af te leveren bij de diverse scholen en deze dan natuurlijk ook te gaan opmaken. Zoals reeds gezegd het was vanzelfsprekend, je hielp gewoon mee. Tijdens andere edities hielp je mee bijvoorbeeld bij het bezetten van kassa's tijdens de optocht. Van het een kwam het ander, vanaf 2010 tot 2013 algemeen bestuurslid en vanaf 2014 tot heden secretaris.

Interviewer: Vooruitgerekend Parade bestaat in 2024 71 jaar (dus dit jaar 70 jaar), wordt hier volgend jaar iets mee gedaan?

Geïnterviewde: Waarschijnlijk niet. Ons festival moet natuurlijk ook vernieuwend blijven.

Interviewer: In 2028 75 jaar, waarvan ook nog eens de 20^e editie zal plaatsvinden (als het allemaal naar verwachting loopt) zijn hier al plannen voor opgezet? Is het paradebestuur daar al mee bezig?

Geïnterviewde: Nog niet echt, maar wat mij betreft bestaat in dat jaar de parade 70 jaar en de NAVO 75 jaar. Wij hebben als regio de JFC (Joint Force Command) in Brunssum als compensatie gekregen voor het sluiten van de mijnen, met medewerkers van alle landen die thans deel uitmaken van de NAVO (en die nu in de regio wonen). In zoverre dus een parallel met de Parade. Wederom multicultureel (heel veel landen). Ik kan mij voorstellen dat wij de landen van de NAVO uitnodigen als dansgroepen. Maar dit is slechts een idee.

Bijlage 2: Transcriptie interview Brunssummer/mijnwerkersdochter L. Janssen (Brunssum, 21 december 2022)

Interviewer: Voel jij je een Koempel?

Geïnterviewde: Als ik bij Roda JC op de tribune zit wel want dan sta je achter een club (team) met z'n allen. De sfeer en herinneringen aan de koempels (mascotte, vlaggen, sfeeracties).

Interviewer: Voel jij je dan ook onderdeel van de Koempelcultuur/Koempelidentiteit?

Nee in deze cultuur vind ik niet echt iets terug van de Koempelcultuur.

Interviewer: Waarom?

Geïnterviewde: Omdat de Koempelcultuur iets van vroeger was, toen de mijnen nog open waren.

Interviewer: Voelde je vader/jijzelf/andere familieleden zich onderdeel van de

Koempelcultuur/Koempelidentiteit?

Geïnterviewde: De oudere generatie natuurlijk wel zoals vader en ooms want deze zijn in en met de mijn (Koempelcultuur) opgegroeid.

Interviewer: Ben je soms actief bezig met de cultuur van deze Koempels? Besef je je wel eens actief dat een bepaalde actie, een bepaald woord of een bepaalde evenement is gekomen doordat de mijnwerkers ermee begonnen zijn?

Geïnterviewde: Wel met woorden uit de mijntijd, verder is er van de mijn weinig over want het overgrote deel is afgebroken en verdwenen uit het landschap.

Interviewer: Weet jij veel van het jargon van de Koempels? Ken jij woorden zoals De koel, De schicht, Pungel, Glück Auf?

Geïnterviewde: Jazeker! Dit zijn zeer bekende worden. Ook door de muziek en teksten van de groep Carboon die thuis door mijn vader uit volle borst werden meegezongen en naderhand ook door mij werden meegezongen. Hier wordt heel goed in verwoord hoe het is om een Koempel te zijn.

Interviewer: Hoe denk je dat het komt dat je deze woorden allemaal weet? Vonden je ouders het belangrijk dat jij deze woorden weet? Heb je het op school geleerd?

Geïnterviewde: Deze woorden hebben mijn vader en moeder mij geleerd en deze werden thuis ook nog regelmatig gebruikt.

Interviewer: Heb jij je vader/jijzelf/andere familieleden deze woorden ook vaak horen gebruiken? Misschien ook toen de mijnen al gesloten waren?

Geïnterviewde: Zoals ik net al zei werden deze woorden thuis nog gebruikt, ook toen de mijnen dicht waren. Als men het dan over de mijn had, dan werden deze woorden vaak genoemd.

Interviewer: Werd er door de kerk actief gepreekt dat jullie, de mijnwerkers, een speciale groep in de samenleving waren?

Geïnterviewde: Poeh, vast wel... Maar dat zou ik niet zeker meer weten.

Interviewer: Hoe werd er door de kerk gepreekt na het sluiten van de mijnen? Was dit anders?

Geïnterviewde: Ik weet dat er wel vaker een mis aan de Koempels werd opgedragen en overleden mijnwerkers werden herdacht.

Interviewer: Wat mooi! Wat vonden jouw ouders daarvan?

Geïnterviewde: Ja een mooi eerbetoon. Mijn ouders vonden het wel belangrijk om hierbij te zijn, natuurlijk specifiek als het iemand was die samen met mijn vader 'sjeich' had.

Interviewer: Den Uyl kondigde de sluiting van de mijnen aan in 1965, in 1975 sloten de mijnen voorgoed. Wat vond je toentertijd van het beleid rondom de mijnsluiting? Heb je toentertijd überhaupt hier actief over nagedacht?

Geïnterviewde: Dit heb ik niet bewust meegekregen dus ook niet over nagedacht. Thuis werd daar niet overgesproken, maar mijn vader kreeg alleen ander werk.

Interviewer: Wat vind je NU (jaren later) van het beleid rondom de mijnsluitingen?

Geïnterviewde: Het vervangende werk na de sluiting is niet optimaal geweest. Er zijn nog genoeg wijken in de mijnstreek die dit nooit te boven zijn gekomen. Dit is heel erg jammer.

Interviewer: Wat vind je van het beleid rondom de mijnsluiting? Dan bedoel ik over dat alles gesloopt moest worden, het weg moest worden gehaald uit het stadsgezicht en dat 'niks meer aan de mijn mocht herinneren.'

Geïnterviewde: Zeer slecht alsof de mijnwerker nooit bestaan heeft. Alsof de mensen boven- en zeker ondergronds nooit geleefd hebben. Het lijkt wel alsof de gewone mijnwerker ondergronds voor niets met gevaar voor eigen leven zo hard heeft gewerkt, en zo van de kaart wordt geveegd.

Interviewer: Hadden de gebouwen van toen een toevoeging aan het stadsgezicht van nu kunnen zijn?

Geïnterviewde: Ja, was veel mooier geweest. Het had meer karakter aan onze stad kunnen geven.

Interviewer: Wat vind je van hoe er is gehandeld door de overheid na het sluiten van de mijnen, op basis van werkeloosheid en vervangend werk gesproken?

Geïnterviewde: Wat ik al zei, natuurlijk erg jammer. Het is alsof de mijnwerker voor niets hard heeft lopen ploeteren. Mijn vader kreeg gelukkig ander werk omdat hij nog 'jong' was, maar genoeg mensen in onze omgeving hadden een minder makkelijke overgang na de mijnsluitingen.

Interviewer: Wat vind je ervan dat de beroepsziekte silicose pas in de jaren '90 is erkend door de Nederlandse overheid? Hiervoor kregen zij trouwens een eenmalige een bijdrage van 20.000 gulden.

Geïnterviewde: Ronduit schandalig. Er zijn erg veel mensen hieraan overleden en hebben hun hele leven hiermee moeten sukkelen. Vandaag de dag is het nog steeds zichtbaar, gezien bijna alle mannen die in de mijn hebben gewerkt, vrijwel allemaal tientallen jaren voor hun vrouw zijn gestorven.

Interviewer: Ja dat klopt wel, er zijn heel veel weduwes in Brunssum bijvoorbeeld. Is jouw vader ook aan de gevolgen van silicose overleden?

Geïnterviewde: Ja, ook mijn moeder is inderdaad weduwe. Mijn vader is niet aan de gevolgen van silicose overleden, maar aan Parkinson. Toch heeft hij ook zijn leven lang kwaaltjes en pijntjes vanuit de mijn gehad.

Interviewer: Hoe sta jij dan eigenlijk ten opzichte van 'Hollanders'?

Geïnterviewde: Ik vind ze niet geweldig. Vroeger, en nu nog steeds een beetje, hadden zij alle goede banen en alle Limburgers en buitenlanders mochten het vuile werk opknappen. Het 'westen' gebruikte het zwart en zwaar verdiende geld en Limburg zag er niets van terug.

Interviewer: Dat je ze 'niet geweldig' vindt, heeft dat deels ook te maken met dat jij het allemaal hebt zien veranderen voor jouw familie, en het falende beleid etc.?

Geïnterviewde: Ja, zeer zeker. Het geeft gewoon een bittere nasmaak, die wij tot op de dag van vandaag hebben. Want, zoals ik net al zei, wij hebben nog steeds veel achterstandswijken hier, puur door de mijnsluitingen en de gevolgen ervan.

Interviewer: Ja ik begrijp wat je bedoelt.

Door naar de Parade! Wat vind je van de Parade Brunssum, ga je er graag heen?

Geïnterviewde: Ja! Ik ga er heel graag heen.

Interviewer: Hoelang ken je het al en hoelang ga je er al graag heen?

Ga er al van jongs af aan heen, ik kreeg het werkelijk met de paplepel ingegoten.

Interviewer: Hoe is het festival in jouw opzicht door de jaren heen veranderd?

Geïnterviewde: Nou ja, ik kan mij niet alles meer zo goed herinneren. Het enige dat ik weet is dat er

met de jaren steeds meer groepen kwamen van over de hele wereld, in plaats van alleen Europese groepen bijvoorbeeld.

Interviewer: Heeft de parade altijd een connectie gehouden met ons mijnverleden voor zover jij weet of is de mijn ook jaren afwezig geweest binnen de parade?

Geïnterviewde: De vele nationaliteiten van buitenlandse gasten doet ook aan de mijntijd denken want door de mijnen zijn er velen arbeidsmigranten in de mijnstreek komen wonen.

Interviewer: Liepen er 'Koempels' mee tijdens de Paradeoptochten?

Geïnterviewde: Ik weet het niet meer zeker, maar volgens mij liepen de oud koempels al altijd mee in de grote paradeoptocht.

Interviewer: Is voor zover jij weet het festival duidelijk verandert na de mijnsluitingen? Ter info: de mijnsluitingen waren rond 1970-74 en de eerste Parade was in 1953.

Geïnterviewde: Dat heb ik niet bewust meegemaakt.

Interviewer: Vind jij dat de Koempelcultuur/de Koempels folklore is in zekere zin? Denk hierbij bijvoorbeeld aan de pakken van de Koempels, de verhalen, eventuele gewoonten etc.

Geïnterviewde: Zeer zeker de koempels hebben een paar generaties bestaan. Hierdoor is er een bepaalde cultuur en ook zeker zijn er gewoontes ontstaan.

Interviewer: Vind jij dit passen in een festival als de parade?

Geïnterviewde: Ja, ik vind het zelfs perfect passen. Dat zijn wij!

Interviewer: Vind je onze 'folklore' passender bij de parade, of zou je toch liever Hollanders op klompen zien bij een Parade (en in het algemeen)?

Geïnterviewde: Nee dat Hollandse vind ik vaak heel saai. Je merkt echt wel het verschil van protestant of katholiek worden opgevoed. De Carnaval is i.v.m. de overstromingen in Zeeland in 1953 uit solidariteit niet doorgedaan en toen is de Parade geboren. Een vrolijk en kleurrijk festijn met veel dans en plezier met vele nationaliteiten. Ik snap dat de Hollandse dansgroepen ook folklore zijn er 'erbij horen'. Maar eerlijk, ik denk dat onze, zo te noemen folklore, kleurrijker zou zijn.

Interviewer: Heb je al eens actief nagedacht over dat onze folklore, van de Koempelcultuur, er ook bij hoort?

Geïnterviewde: Nee, niet echt over nagedacht maar er mag zeker aandacht komen voor de cultuur in Limburg en de mijnen die hier ontstaan is.

En om terug te komen op de vraag of ik mij onderdeel voel van een 'Koempelcultuur', moet ik denk ik toch wel een dikke ja antwoorden. Dat hebben deze vragen mij wel doen inzien.

Bijlage 3: Transcriptie interview Brunssummer B. van Nunen (Brunssum, 21 december 2022)

Interviewer: Voel jij je een Koempel?

Geïnterviewde: Nee, niet echt.

Interviewer: Voel jij je onderdeel van de Koempelcultuur/Koempelidentiteit?

Geïnterviewde: Ook niet, heb het nooit echt ondervonden of meegemaakt.

Interviewer: Voelde je vader/jijzelf/andere familieleden etc. zich onderdeel van de Koempelcultuur/Koempelidentiteit?

Geïnterviewde: Andere gezinsleden ook niet, mijn vader zeer zeker wel. Hij heeft één jaar ondergronds gezeten in de 2e wo (gedwongen Arbeidsdienst), daarna meteen opgeroepen voor militaire dienst in Indonesië. Deze dienstplichtigen hadden een eigen "Koempelidentiteit" omdat de ervaringen die zij meemaakten, ervoor zorgden dat er een band ontstond die uitsluitend gold voor deze dienstplichtigen. Hun ervaringen werden door niemand anders gesnapt en begrepen. Hetzelfde dus als de Koempels. Er werd niet over gepraat met andere personen die niet dezelfde ervaring hadden gehad. Hij heeft dus eigenlijk beide culturen meegemaakt.

Interviewer: Ben je soms actief bezig met de cultuur van deze Koempels? Besef je je wel eens actief dat een bepaalde actie, een bepaald woord of een bepaalde evenement is gekomen doordat de mijnwerkers ermee begonnen zijn?

Geïnterviewde: Niet specifiek al weet ik wel dat er een aantal evenementen voortgekomen zijn uit de mijncultuur. Omdat de mijnen al gesloten zijn sinds de vroege jaren zeventig, wordt het erfgoed, zoals ik het zie, zo goed mogelijk vastgehouden. Nieuwe generaties weten het vaak niet meer, kunnen er ook niets mee omdat de ouders niet uit deze omgeving komen of omdat hun ouders en/of grootouders niet in de mijn gewerkt hebben. Wel wordt ze dan wel verteld over de geschiedenis van de Mijnstreek op school.

Interviewer: Weet jij veel van het jargon van de Koempels? Ken jij woorden zoals De koel, De schicht, Pungel, Glück Auf?

Geïnterviewde: Het Koempeljargon is bekend, daar groei je mee op. Iedereen in de Mijnstreek gebruikt één van deze woorden wel eens. In het dialect wordt dit jargon nog steeds gebruikt.

Interviewer: Hoe denk je dat het komt dat je deze woorden allemaal weet? Vonden je ouders het belangrijk dat jij deze woorden weet? Heb je het op school geleerd?

Geïnterviewde: Zoals hierboven verteld, het jargon wordt nog steeds gebruikt in het dialect. Op school spraken een aantal onderwijzers en docenten buiten het onderwijs gewoon dialect.

Interviewer: Heb jij je vader/jijzelf/andere familieleden deze woorden ook vaak horen gebruiken? Misschien ook toen de mijnen al gesloten waren?

Geïnterviewde: Nee, niemand in de familie werkte in de mijn, dus dit jargon werd thuis ook niet gebruikt. Echter, mijn vader sprak op het werk dialect en uiteraard waren sommige collega's kinderen van een mijnwerker. Het afbouwen van de mijnen en wat er verder moest gebeuren werd in de Mijnstreek natuurlijk wel besproken. Thuis ging het weinig over de mijn. Mijn moeder kwam uit Brabant en sprak dus Nederlands. Zij had verder niets met de mijn behalve dat de was onder de roet zat, als de wind verkeerd stond.

Interviewer: Werd er door de kerk actief gepreekt de mijnwerkers, een speciale groep in de samenleving waren?

Geïnterviewde: Nee, elke katholiek was speciaal en bijzonder volgens de kerk, maar niet omdat wij Koempels zouden zijn. De mijnen en de koempels waren eind jaren 70, begin jaren 80 niet meer actueel voor de kerk.

Interviewer: Hoe werd er door de kerk gepreekt na het sluiten van de mijnen? Was dit anders?

Geïnterviewde: Zoals al aangegeven was het mijnverleden en de gevolgen daarvan niet meer interessant voor de kerk, tenminste niet in onze parochie in Heerlen.

Interviewer: Den Uyl kondigde de sluiting van de mijnen aan in 1965, in 1975 sloten de mijnen voorgoed. Wat vond je toentertijd van het beleid rondom de mijnsluiting? Heb je toentertijd überhaupt hier actief over nagedacht?

Geïnterviewde: Nee, want ik ben van 1964 en kreeg dit allemaal niet actief mee. Ook omdat niemand in de hele familie in de mijn werkte of te maken had met de randverschijnselen en gevolgen.

Interviewer: Wat vind je NU (jaren later) van het beleid rondom de mijnsluitingen?

Geïnterviewde: Het sluiten van de mijnen was onafwendbaar. Het flankerend beleid had beter gekund. Toentertijd merkte je dat heel de Mijnstreek afhankelijk was van de mijnindustrie. Er was weinig alternatief voor de werkloze mijnwerker. Alleen de DAF, CBS en DSM boden wel iets van alternatieve werkgelegenheid maar veel te weinig. Er was beloofd dat de mijnwerkers ander werk zouden krijgen maar dat kon helemaal niet waargemaakt worden. Met als gevolg enorme werkloosheid en frustratie.

Interviewer: Wat vind je van het beleid rondom de mijnsluiting? Dan bedoel ik over dat alles gesloopt moest worden, het weg moest worden gehaald uit het stadsgezicht en dat ‘niks meer aan de mijn mocht herinneren.’

Geïnterviewde: Dat was een heel slecht besluit. Radicaal slopen zodat er niets meer van te zien was. Elke mijnstad had één of meer monumenten moeten aanwijzen als gedenkpunt van het mijnverleden. Dat zou een goed voorbeeld zijn voor de jeugd om te laten zien wat het inhield. Ook voor de ex-mijnwerker zou het fijn geweest zijn om tenminste nog iets te zien van een rijk verleden.

Interviewer: Hadden de gebouwen van toen een toevoeging aan het stadsgezicht van nu kunnen zijn?

Geïnterviewde: Zeer zeker, zoals ik net al heb genoemd, hadden deze monumenten ingericht kunnen worden, bijvoorbeeld als museum of overheidsgebouw.

Interviewer: Wat vind je van hoe er is gehandeld door de overheid na het sluiten van de mijnen, op basis van werkloosheid en vervangend werk gesproken?

Geïnterviewde: Zoals gezegd was het sluiten van de mijnen onafwendbaar. De Nederlandse (later ook de Duitse, Belgische en Engelse) kolen waren te duur. Er is door de overheid van toen wel veel te weinig gedaan om de problemen aan te pakken. Alternatieve werkgelegen was er bijna niet. De DAF in Born, weggelegd voor maar een aantal mensen, het CBS in Heerlen kwam vanuit “Holland” naar Heerlen. Verder werden een aantal mensen afgekeurd of vervroegd gepensioneerd. Ook gingen er een aantal naar een Belgische of Duitse mijn. Toch bleef er een grote groep over die werkloos werd. Toen heeft de overheid niet echt actief naar oplossingen gezocht naar mijn mening.

Interviewer: Wat vind je ervan dat de beroepsziekte silicose pas in de jaren '90 is erkend door de Nederlandse overheid? Hiervoor kregen zij trouwens een eenmalige een bijdrage van 20.000 gulden.

Geïnterviewde: Deze beroepsziekte bestond al heel lang. Werd ontkend door de werkgever en later vond de overheid het ook niet nodig om hier snel een afdoende oplossing voor te vinden. Als de overheid 20 jaar na de sluiting van de laatste mijn pas een beroepsziekte erkend, is dat wel slim. In die periode zijn er al een aantal mijnwerkers overleden en hoeven ze dus niet zoveel uit te keren aan de achterblijven familieleden. Schandalig natuurlijk !!

Interviewer: Hoe sta jij dan eigenlijk ten opzichte van ‘Hollanders’?

Geïnterviewde: Hollanders worden in Zuid-Limburg vaak gezien als betweters, eigenwijze, en hooghartige personen die de domme Limburger komt vertellen hoe het moet. Dit is natuurlijk een vooroordeel maar helaas moet ik ook constateren dat het vooroordeel vaak bevestigd wordt.

Interviewer: Heeft dit deels te maken met de hiervoor besproken onderwerpen, het falende beleid etc.?

Geïnterviewde: Jazeker, Limburg is een randgebied van Nederland, buitenlands vaak voor Hollanders. Wij zien westerlingen vaak als buitenstaanders met een harde “g” en een arrogante houding. Limburg is vaker niet correct behandeld

Interviewer: Als je deze vragen allemaal zo beantwoord, voel je je dan toch een beetje deel van een Koempelcultuur?

Geïnterviewde: Jazeker, als Limburger voel ik me zeer zeker verbonden met de streek en de

Limburgers. Dat is wat niet uit te leggen. Het schept een onderlinge band die “buitenstaanders” niet snappen.

Interviewer: Dan gaan we door naar de Parade. Wat vind je van de Parade Brunssum, ga je er graag heen?

Geïnterviewde: Ja hoor, altijd gezellig

Interviewer: Hoelang ken je het al en hoelang ga je er al graag heen?

Geïnterviewde: Eigenlijk vanaf 1986, omdat ik sinds 1985 vaak in Brunssum kom. Sinds 1993 woon ik er ook. Daarvoor wist ik wel dat het bestond maar ging ik er niet heen.

Interviewer: Hoe is het festival in jouw opzicht door de jaren heen veranderd?

Geïnterviewde: In de jaren 80 en 90 was het voor mijn gevoel de gemeenschap van Brunssum die het gebeuren organiseerde en daar heel trots op was. Daarna is het beetje bij beetje commerciëler geworden, gestroomlijnder en ook zakelijker.

Interviewer: Heeft de parade altijd een connectie gehouden met ons mijnverleden voor zover jij weet of is de mijn ook jaren afwezig geweest binnen de parade?

Geïnterviewde: Zolang ik de Parade beleef, is het mijnverleden niet actief aanwezig. Wel wordt niet vergeten dat de Parade uit de tijd van de mijn stamt als alternatief voor carnaval. Dat wordt/werd vaak benoemd door de organisatie maar niet actief.

Interviewer: Is voor zover jij weet het festival duidelijk verandert na de mijnsluitingen? Ter info: de mijnsluitingen waren rond 1970-74 en de eerste Parade was in 1953.

Geïnterviewde: Dat kan ik niet beoordelen vanwege mijn leeftijd

Interviewer: Haha ja dat begrijp ik! De volgende vraag dan: Vind jij dat de Koempelcultuur/de Koempels folklore is in zekere zin? Denk hierbij bijvoorbeeld aan de pakken van de Koempels, de verhalen, eventuele gewoonten etc.

Geïnterviewde: De Koempelcultuur is zeker folklore. Als voorbeeld kunnen we de voetbalclub Roda JC pakken. Die noemt zichzelf een Koempelclub om aan te geven dat de club en zijn supporters één zijn. Ook hebben ze een zogenaamde “Koempelmentaliteit” wat aangeeft dat iedereen achter Roda staat en nooit opgeeft. De mascotte heet “Koempeltje”.

Interviewer: Vind jij dit passen in een festival als de parade?

Geïnterviewde: Dat is moeilijk om aan te geven. Er mag best gerefereerd worden aan het mijnverleden maar tijden veranderen

Interviewer: Vind je onze ‘folklore’ passender bij de parade, of zou je toch liever Hollanders op klompen zien bij een Parade (en in het algemeen)?

Geïnterviewde: Onze cultuur past helemaal bij de parade omdat wij ook gewend zijn aan andere culturen die al tientallen jaren aanwezig zijn in Brunssum door het mijnverleden. Ook onze instelling is lossier en meer gemoedelijk. Wij hebben meer raakvlakken met Belgen en Duitsers dan met “Hollanders”. Heeft ook te maken met onze hele regionale geschiedenis, compleet anders dan de geschiedenis van de rest van Nederland.

Interviewer: Heb je al eens actief nagedacht over dat onze folklore, van de Koempelcultuur, er ook bij hoort?

Geïnterviewde: Nee, en ik heb het idee dat ik er ook te weinig kennis van heb. Ik vertrouw in mensen zoals het bestuur om te beslissen wat passend is en wat niet.

Bijlage 4: Transcriptie interview

Brunssummer/mijnwerkerskleindochter/Parademedewerker L.

Griekspoor (Brunssum, 11 december 2022)

Interviewer: Voel jij je als Brunssums meisje onderdeel van de koempel cultuur of van de koempel identiteit?

Geïnterviewde: Ja, jawel.

Interviewer: En hoe?

Geïnterviewde: Ja met alles. De mijnen hier en ik werk nu ook bij een brasserie die “En mijn opa” heet. Dat heeft ook een geschiedenis met de mijnen.

Interviewer: Want de hele kaart is ook gebaseerd op de mijnen, toch?

Geïnterviewde: Ja.

Interviewer: Heeft jouw opa of iemand in de familie of iemand anders die je kent in de mijn gezeten?

Geïnterviewde: Ja, het is niet mijn echte opa maar het was voor mij wel mijn opa, want die man heeft mijn leven gered vroeger toen ik klein was en hij heeft in de mijnen gewerkt jarenlang.

Interviewer: Was dit (wijk/huis geïnterviewde) niet vroeger ook een mijnwerkerskolonie?

Geïnterviewde: Dit was ook een mijnwerkers huis ja.

Interviewer: Weet je veel van het jargon van de koempels? Dus zeg maar je bent zelf nooit in de mijn geweest, maar als ik zeg de koel of als ik zeg glück auf dan weet je wel wat ik bedoel?

Geïnterviewde: Jazeker.

Interviewer: En hoe denk je dat dat komt? Gewoon doordat je hier woont of op school?

Geïnterviewde: Nee dat is gewoon wat er met de paplepel is ingegoten.

Interviewer: Ging je vroeger veel naar de kerk?

Geïnterviewde: Toen mijn oma nog leefde wel, daarna is wat minder geworden. We gingen dan ook met Kerstmis elk jaar met heilige avond naar de kerk en daarna werden bij ons pas de cadeautjes uitgepakt.

Interviewer: Werd er veel gesproken over dat we een aparte groep zouden zijn als koempels? Ook al waren de mijnen gesloten.

Geïnterviewde: Bij sommige missen wel. Dat vond ik wel mooi. Dan waren de echte koempels ook daar aanwezig.

Interviewer: Want je komt uit welk jaar?

Geïnterviewde: Ik kom uit 1983.

Interviewer: Toen waren de mijnen ook echt nog niet zo lang dicht eigenlijk. Weet je een beetje hoe het beleid was toen de mijnen gingen sluiten? Lang verhaal kort er was bijvoorbeeld een beleid waardoor ze alles gingen slopen van oude schacht gebouwen en andere dingen. Alles moest zeg maar van zwart naar groen. Dus ze hebben in principe alles gesloopt om het groen te maken. Wat vind je ervan? Vind je dat zonde of niet?

Geïnterviewde: Ja ik vind het zonde.

Interviewer: Hadden de gebouwen van toen een toevoeging aan het stadsgezicht van nu kunnen zijn?

Geïnterviewde: Vind ik wel.

Interviewer: En waarom?

Geïnterviewde: Het is toch ons ding geweest. De historie die bij ons hoort. De historie die bij onze stad hoort. En dat raakt mij wel. Ik vind dat gewoon echt jammer. Het is toch ons toonbeeld, onze identiteit.

Interviewer: Je had dus een heel beleid. Er was veel werkloosheid en er was sociale achteruitgang en dat merk je nu nog steeds. En als je dat zo hoort, wat denk je dan?

Geïnterviewde: Dat het toenmalige kabinet ons toen en nu nog steeds voor de gek hebben gehouden.

Interviewer: Dat wordt bijvoorbeeld door jou maar ook in je familie of in de wijk neem ik aan ook best wel gevoeld of niet?

Geïnterviewde: Jawel. Dat hebben wij ook wel.

Interviewer: Je had een beroepsziekte in de mijn, namelijk stoflongen/silicose. Dat is dus pas in Nederland erkend in de jaren 90 wat vind je daarvan?

Geïnterviewde: Belachelijk, echt belachelijk. Er moeten eerst veel te veel mensen aan overlijden voordat het erkent wordt als (beroeps)ziekte.

Interviewer: Hoe sta je ten opzichte van Hollanders?

Geïnterviewde: Ik vind het verschrikkelijk volk. Asociaal, hebben geen empathie of iets. Dat zit er gewoon niet in bij hen. Ze denken dat ze van alles zijn. En ze denken dat ze van alles ontdekt hebben, terwijl hier in Limburg werd gewerkt en gevochten om te overleven. En dan komen zij aan en ze denken meteen dat ze alles zijn. Daar heb ik helemaal niks mee.

Interviewer: Heeft dat dus ook deels te maken met hoe ze hier in het verleden gehandeld hebben?

Eigenlijk precies toen jij geboren en opgegroeid bent dat hele beleid, heeft dat ook bijgedragen aan jouw mening over Hollanders?

Geïnterviewde: Ja. Zekerweten. Ik wil ook geen Hollander genoemd worden door iemand, want ik ben geen Hollander, ik ben een Nederlander.

Interviewer: Wat vind je van de Parade Brunssum? Ga je er graag heen? Hoelang ken je het al en hoelang ga je er al graag heen?

Geïnterviewde: Jazeker, ik ben er echt mee opgegroeid.

Interviewer: En hoe oud was je toen je voor de eerste keer naar de Parade ging?

Geïnterviewde: Ik was toen 6 jaar.

Interviewer: En eigenlijk ga je er sinds toen super graag naar toe?

Geïnterviewde: Ja, al 34 jaar. De eerste keer voor mij hadden we een groep uit Colombia. Ja dat was mijn eerste keer, toen zat ik in een rolstoel en werd ik meegenomen, maar vanaf die tijd ben ik meteen verkocht aan het festival.

Interviewer: Dus sinds die tijd ging je met je vader mee?

Geïnterviewde: Ja.

Interviewer: Weet jij of de parade dus in die tijd, want je bent eigenlijk precies op het goede moment geboren en opgegroeid, of dat ook altijd een connectie heeft gehouden met het mijnverleden?

Geïnterviewde: Ja, want sinds dat ik mee ben gegaan met de Parade waren er ook altijd echte koempels aanwezig. Dat vond ik zo leuk om te zien. En dan kwamen ze helemaal in uniform en dat is ook gewoon echt mooi om te zien. Ook als je denkt dat die mannetjes daar 34 jaar geleden stonden en nu een aantal, sommige zijn er ook al niet meer bij, dat die daar nog steeds altijd bij zijn. En dat is Brunssum. Want koempels zijn Brunssum. Parade is Brunssum. Ze horen er gewoon bij. En ik vind het mooi dat dat niet wordt buitengesloten. Ook dat zij op hun leeftijd nog gewoon hun mannetje staan en gewoon meelopen in de optocht. In een rolstoel of met de rollator, het maakt allemaal niet uit. Ze zijn er altijd zoals dat in Brunssum hoort te zijn en ook nog helemaal in pak. Dat is prachtig.

Interviewer: Vind jij dat de koempelcultuur of de koempels folklore is?

Geïnterviewde: Ja, want dat is onze Brunssumse cultuur. Dat is de folklore van het Zuiden of in ieder geval van de toen Oostelijke Mijnstreek.

Interviewer: Vind jij dus dat die folklore passen in een festival als de Parade?

Geïnterviewde: Ja.

Interviewer: En waarom?

Geïnterviewde: Omdat het Brunssum representeert. Hier Limburg, het Zuiden. Dat zijn wij, de mijnen.

Interviewer: Vind je onze folklore passender bij de Parade of zou je hier liever Hollanders op klompen zien?

Geïnterviewde: Nee bedankt. Dan gaan we wel naar Alkmaar of naar een kaasmarkt.

Interviewer: Als je dus zou moeten kiezen, dan zou je liever hier de Koempels zien dan Hollanders die hier folklore komen laten zien?

Geïnterviewde: 100 procent. Het zou leuk zijn als gewoon die traditie van de koempels blijft behouden. Ondanks dat de oude koempels met mate minder worden, dat een nieuwe generatie dat dan overneemt, zodat het toch blijft bestaan hier in Brunssum.

Interviewer: Stel jouw zoon zou later meelopen in de optocht in een outfit van een koempel. Wat zou je daarvan vinden?

Geïnterviewde: Ja heerlijk. Daar zou ik van genieten. Dat zou ik mooi vinden, want dat is traditie, dat is dingen in stand houden en in ere houden waar wij hiervoor staan.

Interviewer: Hoe heeft dus een festival als de Parade meegeholpen aan het behouden van de identiteit? In 2012 was het thema digging and dancing en toen werd er ook heel veel nadruk gelegd op de mijn. Klopt dat?

Geïnterviewde: Ja dat klopt. Zo konden we aan alle landen die hierheen kwamen laten zien wat de verbroedering bij ons betekent. Het is ook leuk, omdat de groepen die ik heb begeleid altijd vragen naar de geschiedenis van Brunssum, over onze cultuur en hoe dit festival bij ons ontstaan is. Dan leg ik ze dat uit en dan vertel ik ze ook over de mijnen en wat er toen gebeurd is. En dan zeg ik ook dat je dit soort dingen niet in Amsterdam en omstreken vindt. Dat is totaal anders.

Sommige groepen die ik begeleid heb zeggen ook dat we in Brunssum zo vriendelijk, open en gastvrij zijn. Ze voelen zich hier heel erg welkom. Ze leren hier ook van onze cultuur. Daarnaast is hij ook in Amsterdam geweest en hoewel dat wel een mooie stad is, zijn de mensen daar totaal anders. Ze zijn daar veel meer met zichzelf bezig. Hier maak je veel vaker een praatje met elkaar dan dat er in grote steden gebeurt. Daardoor voel ik mij ook veel prettiger hier dan in Holland.

Interviewer: Er is tijdens de afgelopen Parade ook een tentoonstelling geweest over het mijnverleden op het festivalterrein. Ik had helemaal niet door dat dat zo groot was, omdat ik er de vorige editie niet bij ben geweest. Maar nu ik jou hoor praten is dit altijd al een groot ding geweest.

Geïnterviewde: Ja, altijd.

Interviewer: Was dat ook al zo in de jaren 90?

Geïnterviewde: Ja en daarom zeg ik ook dat ik het belangrijk vind dat dit behouden moet worden. En het zou jammer zijn als dit dan dadelijk zou verdwijnen als al die oude Koempels ook verdwenen zijn.

Interviewer: Maar dus zo via de Parade zou jij daar een goed middel voor vinden?

Geïnterviewde: Ja, vind ik wel. Dat is Brunssum. Dat zijn wij en dat moet gewoon blijven.

Interviewer: Misschien helpt de Parade ook wel om erover na te blijven denken. Zo van, wij zijn er ook nog.

Geïnterviewde: Wij hebben voor de corona ook meegelopen in de carnavalsoptocht als mijnwerkers en daarmee hebben we toen ook de prijs voor mooiste en beste groep gewonnen. Hierdoor hebben we ook laten zien hoe belangrijk het mijnverleden voor ons is en hoe belangrijk de mensen uit Brunssum dit dus ook zelf vinden. Dit wordt dus wel gewaardeerd door de bewoners.

Interviewer: Dus eigenlijk mag deze groep mijnwerkers/koempels ook niet missen tijdens de optocht tijdens de Parade?

Geïnterviewde: Nee vind ik niet, want deze horen er zeker bij. Deze groep hoort ook vooraan te lopen, aangezien zij deels de grond hebben gelegd voor het folklorefestival de Parade.

Interviewer: Hoe vind je eigenlijk dat de Parade is veranderd door de jaren heen?

Geïnterviewde: Ja ik mis het samen zijn het 's avonds. Dat heb ik nou dit jaar ook weer gemist. Het duurt op deze manier veel langer voordat je je groep echt leert kennen en als je ze dan eindelijk leert kennen. Dan moeten ze alweer gaan.

Interviewer: Die verbroedering die mist dus wel hé?

Geïnterviewde: Ja, het was vroeger groter. De groepen sliepen dichterbij dan tegenwoordig. Ze konden toen naar hun slaappleats lopen en tegenwoordig moeten ze allemaal met een bus opgehaald worden op vooraf afgesproken tijden.

Ik vind het gewoon belangrijk dat onze cultuur en tradities behouden blijven.

Interviewer: Zou jij je eerder in een koempelpakje hijsen of in zo'n traditioneel Hollands pakje met klompen en een kaasmutsje?

Geïnterviewde: Mij krijg je niet in klompen en zo'n kaasmutsje. Echt niet. Gewoon lekker met een mijnlamp voor op die helm, oud mijnwerkerspak aan en gaan. Dit is een deel van mijn cultuur.

Bijlage 5: Transcriptie interview Brunssummer/Parademedewerker B. Broeders (Brunssum, 11 december 2022)

Interviewer: Eigenlijk eerste vraag gaat eigenlijk over de Parade maar wel in combinatie met de koempelcultuur zeg maar. Voel jij je onderdeel van een koempelcultuur?

Geïnterviewde: Toch wel een beetje. Al ben ik hier niet geboren, voel ik me wel verbonden. Ik ben in Brabant geboren. Ik woon nu wel al sinds 1964 in Brunssum.

Interviewer: Dat is op zich al een tijdje. Dat is dan toch nog ongeveer 10 jaar voordat de mijnen gingen sluiten.

Geïnterviewde: Ja toen waren de mijnen er nog, mijn vader kreeg hier een woning aangeboden plus werk en daarom zijn we toen der tijd verhuisd.

Interviewer: Waar en als wat werkte je vader voorheen dan?

Geïnterviewde: Mijn vader werkte als loodgieter voor een Brabantse firma. Hij werd daar vaker uitgezonden naar Friesland, naar Groningen en naar Limburg en toen kon hij dus hier een huis krijgen. Dat huis konden we toen voor niks krijgen als mijn vader hier zou komen werken. Ik heb nog twee jongere broers. Die zijn toen ook hier begonnen met werken. Ik zat toen nog in dienst. Na mijn diensttijd ben ik ook hier begonnen met werken. Ik was de enige timmerman voor 6000 man.

Interviewer: Dus dan je woont hier, merk je hier veel van de mijn?

Geïnterviewde: Nee eigenlijk niet.

Interviewer: En zo in het verenigingsleven of zo of deed je daar toen niet zoveel aan?

Geïnterviewde: Ook niet echt. Ik ben toen wel bij een carnavalsvereniging gegaan.

Interviewer: Maar daar werd niet speciaal iets over de mijn besproken?

Geïnterviewde: Nee ook niet. Het kwam wel eens langs in een gesprek, maar dat komen heel veel onderwerpen. Het was toen niks bijzonders.

Interviewer: Ik heb een vraag over de taal. Als ik bijvoorbeeld vraag of u weet wat de koel is of wat glück auf betekent, of zulke dingen, zegt u dat dan wel wat of niet?

Geïnterviewde: Ja toen de koel dat was gewoon de mijn. Dat werd zo vaak gezegd, daar kon ik niet omheen.

Interviewer: Ging je vaak naar de kerk?

Geïnterviewde: Als het moest. En van oma moesten we altijd gaan.

Interviewer: Zaten jullie dan voor of achterin de kerk?

Geïnterviewde: Hier zat ik meestal achteraan, in Brabant niet, daar zat ik vooraan.

Geïnterviewde: Dat was omdat we in Brabant mee langs de deuren gingen voor een collecte namens de kerk. Als je daar mee deed, dan mocht je ook een andere plaats gaan zitten de kerk.

Interviewer: Werd er over de mijnen gesproken in de kerk?

Geïnterviewde: Dat weet ik niet meer.

Interviewer: Weet je een beetje wat het beleid was rond de mijn zeg maar toen het ging sluiten? Heeft u daar veel van gemerkt? Iets van de sociale achteruitgang bij vrienden of familie?

Geïnterviewde: Nee, eigenlijk niet.

Interviewer: Hadden de gebouwen van toen een toevoeging aan het stadsgezicht van nu kunnen zijn?

Geïnterviewde: Ja, ze hadden die gebouwen wel mogen behouden. Dat gaf net iets extra's aan het stadsgezicht.

Interviewer: Ik heb ook een paar vragen over de parade. Hoe lang bent u al actief bij de organisatie van de parade en hoe lang gaat u er al naartoe?

Geïnterviewde: 42 jaar, vanaf 1980.

Interviewer: En hoe vindt u dat Parade zich een beetje heeft ontwikkeld tot nu?

Geïnterviewde: Ja, er is elke keer nieuwe voorzitter en er zijn elke keer nieuwe wetten zal ik het zo zeggen.

Interviewer: En wat als u een voorkeur mag geven vindt u dat dan hoe het vroeger was leuker of hoe het nu is leuker?

Geïnterviewde: Het laatste jaar vond ik het goed geregeld tegenover die andere. Die hadden allemaal een andere mening of weet ik wat.

Interviewer: Het is dus wel verbeterd ten opzichte van voorgaande jaren?

Geïnterviewde: Wat hij nou naar voren bracht wel ja, maar de voorganger was ook erg goed. Zij was rechthout. Het was gewoon mooier en zij had die verbroedering ook zo mooi in elkaar gezet en dat iedereen bij elkaar hoorde. Dat was haar ding. Zij wilde gewoon dat iedereen bij elkaar kwam en dat iedereen elkaar leerde kennen. Dat de culturen onder elkaar kwamen en dat er geen onderscheid werd gemaakt. Dat was mevrouw Van Lanen. Die had ook gewoon zoiets van dit zijn wij en daar gaan wij. Zij had meer dingen van haar vader erin zitten. Meer karakter van haar vader.

Interviewer: Want haar vader is een van de oprichters van de Parade, toch?

Geïnterviewde: Ja, dat klopt. Want door hem ben ik ook bij de Parade begonnen.

Interviewer: Oh, u had dus in die tijd al contact met hem?

Geïnterviewde: Toen ik een 1977 ben getrouwd. Dat waren hele goeie kennissen van mijn vader en toen zei hij op een gegeven moment: "ik ga jullie trouwen". Hij had een bepaalde functie bij de gemeente, maar hij wilde ons per se trouwen. Hij wilde niet dat iemand anders dat deed. Dat heeft hij toen ook gedaan.

Daarna kwam hij in 1980 met een brief uit Colombia en vroeg hij mij of ik die kon vertalen omdat hij niet wist wat er stond. Toen was er nog geen internet om dingen te vertalen.

Interviewer: Ah, en u sprak natuurlijk toen al vloeiend Spaans.

Geïnterviewde: Inderdaad. En vanaf die tijd ben ik er toen bij gekomen en er ook bij gebleven.

Interviewer: Is er vanaf die tijd ook veel aan ons mijnverleden gedacht tijdens de parades?

Geïnterviewde: Nou ze hebben het opgericht omdat er iets van de mijn was en carnaval toen niet kon doorgaan. Zodoende hebben ze de Parade opgericht.

Interviewer: En het is altijd een beetje teruggekomen in de edities die u heeft meegemaakt?

Geïnterviewde: Ja.

Interviewer: Hoe kwam dat dan bijvoorbeeld tot uiting tijdens zo'n editie?

Geïnterviewde: Tijdens de optocht liep er ook altijd een groep mijnwerkers mee. Dat refereerde dan natuurlijk aan de mijnen.

Interviewer: Oh oké, dat wist ik ook helemaal niet. Dit jaar was dat niet.

Geïnterviewde: Dat is normaal gesproken wel altijd de bedoeling. Ze lopen dan in het begin of helemaal achteraan.

Interviewer: Vindt u dat in een folklore festival zoals dit, dat bijvoorbeeld ons mijnverleden ook folklore kan zijn? Echt wat u persoonlijk vindt.

Geïnterviewde: Nou, ik heb niet de mijn gewerkt, dus dat weet ik niet.

Interviewer: Maar zou u de het koempelverleden als iets kunnen zien van folklore of niet?

Geïnterviewde: Ja, als je het zo bekijkt wel.

Interviewer: Ja, ik vind het juist interessant om te weten wat u zelf ervan vindt. Want u bent iemand die er al heel veel kennis en affiniteit mee heeft. Zou een echte kenner dat dan zo kunnen zien? Als u aan Nederlandse folklore denkt, waar denkt u dan aan?

Geïnterviewde: Dan denk ik meer aan dingen van boven in Nederland. Die klompen enz. passen niet helemaal bij ons. Het hoort wel bij de folklore van Nederland, maar niet per se bij die van ons.

Interviewer: Wat zou u dan liever zien hier bij een Brunssumse editie zo denkend aan koempels als folklore of dan toch eerder de dansen op klompen?

Geïnterviewde: De dansen.

Interviewer: Heeft u verder zo van Brabant nog iets dat u denkt nou daar zou ik mee dan het meest mee identificeren als Nederlander, Hollander, Limburger, Koempel?

Geïnterviewde: Ik ben er geboren, dat ik het enige. En ik heb de watersnood meegemaakt.

Interviewer: Was dat heftig toen der tijd?

Geïnterviewde: Ja dat was heel heftig. Toen lagen tegen de achterdeur de koeien. En die waren drie keer zo dik door het water dat ze binnen hadden gekregen.

Interviewer: Hoe oud was u toen?

Geïnterviewde: Ik was toen 8 of 9. Wat mij ook is bijgebleven is de helikopter van prins Bernhard die boven ons dak hing. Die heeft daar wel even gevlogen.

Interviewer: Maar u heeft dus een vrouw uit El Salvador en die heeft u ontmoet tijdens het varen. Was dat omdat u in dienst zat?

Geïnterviewde: Ja, omdat ik toen aan het varen was.

Interviewer: En hoe oud was u toen?

Geïnterviewde: In 1967, ik was toen 23 jaar.

Interviewer: En heeft u dat lang gedaan?

Geïnterviewde: Dat heb ik 9 jaar gedaan.

Interviewer: Dat is lang ja. Dus u bent eigenlijk ook een stuk van uw leven helemaal niet thuis geweest.

Geïnterviewde: Op een gegeven moment moesten wij eraf omdat er nu de Indonesische jongetjes kwamen. Die waren duidelijk stukken goedkoper dan wij. Er moesten toen 2000 mannen weg. De nieuwe kregen maar 400 gulden per maand en wij 1400 gulden. Dat was natuurlijk in vergelijking te veel geld voor ze. Voor ons was 1400 gulden ook heel veel. Het was 1970 dus als je 1400 gulden had was dat echt veel.

Interviewer: U bent ook best wel lang niet hier geweest en u heeft denk ik ook heel veel affiniteit met de Latijns-Amerikaanse cultuur natuurlijk en nog steeds neem ik aan dat u daar heel veel mee van doen heeft.

Geïnterviewde: Nou dat heb ik ook, het liefste een van die landen. Die kreeg van mij altijd de voorkeur in het begin toen de zoon van Hendriks nog de baas was van de Parade. In 1996 was de grootste editie ooit van de Parade. Toen is er ook een arena voor gekomen op het Koutenveld. Dat was toen de World folkloriade. Toen had ik Argentinië. Dat was 10 dagen lang, van 's morgens tot 's nachts. Aan een stuk door. 10 dagen lang droog weer, tot de laatste avond. Toen begon het te regenen. Ze vroegen toen ook welk land ik wilde begeleiden en toen kon ik uit een paar landen kiezen. En natuurlijk wilde ik een Spaanstalig land begeleiden. Er waren toen geloof ik bijna 60 landen die hierheen kwamen om mee te doen met het festival.

Interviewer: Dat is wel een verschil met nu hé. Echt een groot verschil.

Geïnterviewde: Dat hebben die nu de bazen van de tolken aan de kant geschoven. Die hebben ze eruit gewerkt. Ze vragen gelukkig wel nog altijd aan mij welke groep ik wil begeleiden.

Interviewer: Ze zorgen dus wel nog altijd dat er een land komt uit Zuid-Amerika. En u doet het ook nog steeds graag toch?

Geïnterviewde: Jazeker, dat wel. Ik denk dat Paraguay over twee jaar ook komt en die groep zou ik wel nog graag een keer willen begeleiden.

Interviewer: Dus van bijvoorbeeld een parade zou jij zeggen dat mag voor altijd wel blijven dat mag niet verloren gaan?

Geïnterviewde: Ja, absoluut.

Interviewer: Want het is best een mooie manier om mensen bij elkaar te brengen hè. En zolang jij op deze aarde staat, ga jij nog altijd meedoen of niet?

Geïnterviewde: Zolang het kan ja.

Interviewer: U bent echt een beetje de mascotte van de Parade. Heel leuk. Ja, ik vind het interessant, maar ook gewoon leuk om te horen van dat u uit Brabant komt en dan toch heel veel affiniteit heeft met de parade maar niet per se dan met mijn cultuur.

Geïnterviewde: Dat komt door die kennis van mijn vader. Als hij mij dat toen der tijd niet had gevraagd weet ik niet of ik me er ooit mee had bemoeid.

Interviewer: Wist u toen wel al wat het was?

Geïnterviewde: Nou, je zag wel dat zij hierheen kwamen uit verschillende landen.

Interviewer: Bezocht u toen ook wel eens een editie voor 1980?

Geïnterviewde: Nee, want toen was ik nog aan het varen.

Interviewer: Dus voordat u echt mee ging doen kende wist u ook niet echt wat het inhield.

Geïnterviewde: Ja, je zag de groepen wel enz., maar toen was ik nog geen tolk. Ik was wel al bij aan de kassa of met de bedden opmaken of weet ik wat allemaal. Ik gaf me op als vrijwilliger en dan zag ik wel waar ik werd ingedeeld.

Interviewer: Dus u heeft het wel altijd al interessant gevonden, wat leuk. Heel leuk om al uw verhalen gehoord te hebben. U heeft al genoeg meegemaakt tijdens de verschillende Parades.

Bijlage 6: Transcriptie interview

Brunssummer/mijnwerkerszoon/Parademedewerker P. Gommans (Brunssum, 9 december 2022)

Interviewer: Mijn onderzoek over de koempelidentiteit en in hoeverre dus een festival als de Parade daaraan heeft bijgedragen of niet. Daar heb ik wat vragen over.

Geïnterviewde: Mijn vader was "koelpiet", ik ben van 1959 en de Parade is in 1953 begonnen. Ik laat me verrassen.

Interviewer: Voel jij je koempel of onderdeel van de koempelcultuur?

Geïnterviewde: Ik ben in de oostelijke mijnstreek opgevoed en hier hangt wel een koelmentaliteit en een koelmentaliteit is dat je altijd vrolijk bent en dat je altijd uhm... Ik zag dat wel eens. Ja dat is de koelmentaliteit. Ook al denk je dat iemand een klootzak is en toch later denken, nee er is niks aan de hand. Dat is de koelmentaliteit. Zelf vind ik wel dat cultuur en erfgoed, en daar ben ik waarschijnlijk het prototype van, dat moet je uitdragen en dat mag nooit verloren gaan, nooit.

Interviewer: Ik vind dat je dat mooi zegt. Dat klopt ook wel. Ben je soms actief bezig met de cultuur van deze koempels?

Geïnterviewde: Ja absoluut. Ik ben daar heel actief mee bezig. Vandaag nog bij de heemkundevereniging. De heemkundevereniging heb je natuurlijk in Brunssum en bij de heemkundevereniging daar zitten ook de koempels onder. Waarvan er verschillende in de mijn gewerkt hebben. En dan moet ik daar ook nog bij zeggen dat ik vorige week nog met iemand een gesprek heb gehad en die zei dat hij een hele hoop koempels had zien lopen die nog nooit de mijn van binnen gezien hadden. Toen zei ik, ja maar het culturele erfgoed moet wel uitgedragen worden. En dat worden er steeds minder. Iedereen die nog kan lopen, loopt nog en dan zie je ze ook soms in een rolstoel zitten en dan kom ik weer terug bij dat het nooit verloren mag gaan die identiteit, die moet altijd gehandhaafd blijven hier en ja misschien dan door mensen van mijn leeftijd.

Interviewer: Dus als er te weinig mensen zouden zijn dan zou jij in die plaats gaan, want in principe heb je het van je vader?

Geïnterviewde: Nou, ik ben zelf nog vijf keer ondergronds geweest.

Interviewer: Oh echt waar, dat wist ik niet. Jouw vader werkte dus op de Hendrik in Brunssum?

Geïnterviewde: Ja, de Hendrik in Brunssum. Hij heeft eerst als jong jongetje, nou ja jong jongetje. Hij is de mijne op gegaan en heeft zijn houwersexamen gedaan en op een gegeven moment kon die machinist worden en dat kwam door met name door Gerrit Vintelman. Die was toen al oppermachinist en daar hem is mijn vader machinist geworden. Toen heeft hij op de 720 als machinist gezeten en heeft die jaren gedaan en hij reed op locomotief 13 altijd mee.

Interviewer: Tot wanneer is hij in de mijn geweest?

Geïnterviewde: Tot de sluiting. Ergens tussen 1969 en 1972 dat weet ik eigenlijk helemaal niet want, hij is van de Hendrik ook nog even naar de Emma gegaan en toen kon je als koelpiet naar de DSM toe of naar de DAF toe toendertijd en mijn vader is toen naar de DAF gegaan. Hij heeft aan de lopende band gestaan als auto elektricien en miste toch wel het ondergrondse, het kameraadschap en dat ja en dan klinkt het misschien heel stom maar dat "poekelen" enz. wat ze wel eens zongen in een liedje. Ja het hele kameraadschap, dat samen zijn. Dat wat nou een hele hoop mensen missen.

Interviewer: Ja dat klopt wel, je ging samen voor een doel.

Geïnterviewde: Ja, want je was ondergronds op elkaar aangewezen qua veiligheid, want dat stond heel erg hoog. Ik weet niet of je dit weet. Maar weet je waarom de OVS, de Ondergrondse Vakschool gekomen is?

Interviewer: Ja dat ken ik wel. Ik dacht omdat er te veel ongelukken gebeurde en omdat mensen er te weinig voor opgeleid waren.

Geïnterviewde: Je ging als veertienjarige ondergronds en door een ongeluk was een vingertje weg of een handje weg of een dode. En als je al ademend naar boven kwam, dan was het geen mijn

ongeluk maar dan was het gewoon een ongeluk.

Interviewer: Ongelofelijk.

Geïnterviewde: OVS die hebben toen mensen gezocht die bij het verenigingsleven zaten, bij het scoutingleven. Dat is een chef Diederik die troubadour en hieronder van de Kareldoormanstraat Toon Zegeren.

Interviewer: Kreeg jij bijvoorbeeld dingen van de mijn ook op school? Vooral toen je dus jong was, werd dat verteld dat er letterlijk een paar 100 meter verderop dan mensen in de mijn werkten en dat daar ook ongelukken gebeurden?

Geïnterviewde: Dan moet ik je zeggen, dat weet ik niet. Kan ik me niet meer herinneren.

Interviewer: Nee oké, maar je kreeg er iedere dag wel iets van mee, omdat je vader in de mijn werkte natuurlijk.

Geïnterviewde: Ik weet dat hij met de koelpungel achter op de snelbinder naar huis kwam en ik kan me vaag herinneren dat hij een koffiempoel en een tapepoel had. Die staat nou overigens bij ons in de flat onder in de vitrinekast die zijn van mijn vader en daar staan nog wat spulletjes van de mijn in. Op school wist je gewoon niet beter dan dat ze naar de koel gingen. Je zag de rook. Je weet dat als de wind verkeerd stond, dan werd de was niet buiten gehangen.

Interviewer: En naderhand, na de mijnsluiting? Werd er toen op school aandacht aan besteed?

Geïnterviewde: Ik denk het niet nee. Niet dat ik weet. Het enige dat ik weet is dat toen die naftakraker de lucht in is gegaan op de DSM, kwamen er allemaal verhalen van “ja dat was bij de koel niet gebeurd”. Maar dat ik ook onzin, want bij de koel zijn ook mijnrampen gebeurd.

Interviewer: Je was niet heel oud toen de mijnen al dicht gingen natuurlijk.

Geïnterviewde: Ik was toen ongeveer 13 jaar.

Interviewer: Dan heb ik een vraag over de kerk. Werd dat door de kerk actief gepreekt dat we of jullie een aparte groep werden gezien? Werd er heel erg gepraat over het mijnwerkerschap?

Geïnterviewde: Ik kan me geen preek meer herinneren. Maar in die tijd werd er wel over gesproken. Maar ik moet je ook heel eerlijk zeggen ik ging mee om 1,5 uur naar de lampen en het plafond te kijken en als dat voorbij was dan ging ik bijna altijd met mijn vader eerst vroeger naar het oude Concordia, dat was vaste prik en daarna naar het nieuwe Concordia. Mijn vader zat wel bij de scouting dus wij hadden het wel heel veel over de scouting en scouting en mijn vaders waren toch wel gerelateerd aan elkaar. Ja want diegene die ik net zei bij de scouting, die Toon Zegeren die ik net noemde dat was het groepshoofd van de scouting. Het ligt allemaal verweven in elkaar. Wat me later is opgevallen, is dat we hier Nederlands praten en als je naar de westelijke mijnstreek gaat dan praten ze allemaal Limburgs. Ik denk dat dat voor Brunssum, maar dat zal in Heerlen ook zijn, die koelmentaliteit is. Je moet je voorstellen je had alleen boeren hier en dat waren allemaal wervelingen die uit alle windstreken kwamen, van Italië, van Hongarije, van wat had je allemaal hier. Polen, Friezen, Groningers, Noord-Limburgers. Ook alle geloven, vandaar dat in Treebeek nu nog alle verenigingen heel goed lopen, omdat dat niet katholiek was.

Interviewer: Ja klopt, je had daar op een gegeven moment ook heel veel soorten kerken.

Geïnterviewde: Ik denk wel een stuk op 12 of 13. Heel veel geloofsgemeenschappen en ook heel veel kroegen en gemeenschapshuizen.

Interviewer: Dat is dus eigenlijk nu nog steeds?

Geïnterviewde: Nou, ik denk dat dat ook een stukje Oostelijke mijnstreek is en misschien ook die koelmentaliteit, het gaat terug naar waar ze vandaan komen. Waarom ben ik hier blijven wonen?

Omdat dat veilig voelde. Ouders in de buurt. Dat denk ik wel.

Interviewer: Wat vind je van het beleid vanuit de overheid rond de mijnsluitingen nu en wat vond je er toen van? Is dat nog veranderd?

Geïnterviewde: Ze hebben toentertijd, een hele mensen die konden met hun 50ste stoppen met werken, die gingen de wereld hoe in en weet ik allemaal wat. Maar ze hebben toch wel de mijnwerkers zeker in de steek gelaten met de koel en het geloof. Het was van “houd jij ze in toom, dan

houd ik ze aan het eten”. Dat is wat ik toen straks ook zei, als er wat gebeurde dan moest je alleen al ademend naar boven komen en dan kreeg je vrouw geen pensioen. Pas als je ondergronds doodging, dan kreeg je vrouw pensioen en werd het een mijnongeluk genoemd.

Ze hebben het nu over Groningen en dat die huizen zakken. Maar weet je hoeveel mijnverzakkingen er hier geweest zijn? Waar ze ook helemaal niks voor of mee gedaan hebben. Dat ik ook weer in mijn optiek, doe maar rustig aan, dat komt wel. Er wordt niks mee gedaan. Silicose patiënten bijvoorbeeld, ze moesten zich schamen. Dat is pas jaren later erkend als (beroeps)ziekte. Met chroom 6 bij defensie doen ze eigenlijk hetzelfde. Ze blijven het rekken en rekken en rekken.

Interviewer: In 1994 werd silicose pas erkend als beroepsziekte. Er waren toen al genoeg mensen hieraan overleden. Zelf vind ik dat ronduit belachelijk. Wat vind jij daarvan?

Geïnterviewde: Ja dat is triest. Echt in- en intriest. Is dat echt de tactiek van ons beleid? Rekken, rekken, rekken en als er een paar zijn dan excuses aanbieden.

Interviewer: Hoe sta jij dan ten opzichte van Hollanders? Heb je er nu als je bijvoorbeeld een Hollander ziet dat je denkt van nou ja daar heb ik niks mee?

Geïnterviewde: Nou, wij zijn vooral melkkoeien geweest voor de Hollanders. We hebben hier hele goede tijden gehad, er is hier heel veel geld verdiend er is hier ook heel veel ellende geweest.

Interviewer: Je hebt natuurlijk dat beleid van zwart naar groen, dat was dat beleid waarbij ze alles hebben gesloopt. Zeg maar het enige dat nog staat is waar het Mijnmuseum in zit bij wijze van. Wat vind je daarvan?

Geïnterviewde: Dan kan ik je nog wat sterkers vertellen de Itersen torens die in Treebeek stonden. Dat stukje muur staat er nu nog. Die torens hadden niet afgebroken moeten worden, maar daar is toen iets mee geweest op de gemeente en toen is dat in hele korte tijd gewoon afgebroken en toen was het te laat.

Interviewer: En wat vind je daarvan?

Geïnterviewde: Schandalig.

Interviewer: Hadden de gebouwen van toen een toevoeging kunnen zijn aan het stadsgezicht van nu?

Geïnterviewde: Ja, zeker weten van wel. Er zijn ook legio voorbeelden van, van andere gemeentes dat dat zo is. Dan heeft het daar niks met kolen te maken maar in Roermond hebben ze hele oude gebouwen laat staan en die hebben ze nu, inmiddels al 30 jaar terug, hebben ze die toen laten staan. Dat was allemaal afbraak en toen hebben ze het hier letterlijk afgebroken en daar hebben ze het gewoon laten staan en een hek omheen gezet. En nu hebben ze dat helemaal opgeknapt. En dat nu snappen pas. Want ze hebben oude bouwen gesloopt en bouwen er nu nieuwe gebouwen met dezelfde uitstraling of voorgeval als die het oude gebouw had. De look is van toen en het gebouw is van nu.

Interviewer: Ze willen dus eigenlijk terug naar het oude karakter. “Ons” karakter.

Geïnterviewde: Want sociale controle in die arbeiderswijken die liggen heel hoog en daar zijn in het verleden best wel bedrijven die daar gebruik van gemaakt hebben in één van die voorbeelden is dus bouwbedrijf Graus.

Interviewer: Wat vind je van de Parade Brunssum en ga je er graag naartoe?

Geïnterviewde: Vroeger was het veel beter en dat klinkt heel oubollig.

Interviewer: Dat heb ik inderdaad al vaker gehoord.

Geïnterviewde: Het verbroederen wat vroeger was, dat is al 10 jaar terug volgens mij, in die feesttent dat vond ik goed. Maar toen sliepen de mensen ook hier. Hier hoorden die artiesten erbij. Zij deden een optreden en dan gingen ze met de mensen mee naar huis, want ze sliepen gewoon bij mensen in huis. En dan was tot 's avonds laat in de kroegen en in de tenten echte verbroedering bezig. Toen was er ook geen besef van tijd, het ging makkelijk door tot een uur of 02:00 of 03:00.

Tegenwoordig moet alles om 00:00 stil zijn. En als het nu is afgelopen is om 00:00, dan gaan alle artiesten naar SnowWorld en houdt het hier ver op. Een aantal mensen die gaan dan nog door in de

feesttent, maar dat kunnen allerlei soorten feestjes zijn. Het heeft geen betrekking meer op de Parade zonder de artiesten.

Interviewer: Dat begrijp ik. Het had net zo goed een carnavalsfeest of zomerfeest kunnen zijn.

Hoelang ga je eigenlijk al naar de Parade? En hoelang ben je eigenlijk al actief bezig met de Parade?

Geïnterviewde: Hoe lang ga ik er naartoe? Kan ik je eigenlijk niet zeggen, maar ik weet van vroeger dat wij met mijn ouders aan de hand naar de Parade gingen en wat indruk heeft gemaakt op mij dat waren volgens mij altijd die steltenlopers. Waarschijnlijk is dat omdat je er tegenop moet kijken. En ook die landen waar heel veel mooie felle kleuren inzitten. Welke landen dat zijn weet ik niet meer, maar het zijn niet de boerenkielen want dat vind ik allemaal niks. Of zoals bij de shows de klompdans, daar vind ik dus eigenlijk niks aan, maar hoort wel bij de cultuur. Ik weet dat we naar voorstellingen gingen, ik weet dat er naartoe geleefd werd en ik weet dat we met scouting daar ook altijd mee bezig waren. Je wordt er gewoon ingezogen. Je bent erbij betrokken. Als je je daarmee verbindt op een gegeven moment kom je bij elkaar en er wordt gezegd over een half jaar en dan is het over twee maanden en dan over twee dagen en dan morgen. Ja dan word je erin gezogen en ik denk dat als je dat een keer geproefd hebt dat je dat fijn vindt, om het mee te doen en mee te mogen doen want het is toch wel feest. En ja dat het gekomen is door de watersnoodramp, dat weet iedereen hier.

Interviewer: Eigenlijk ook door de mijn dat het hier begonnen is of in ieder geval doordat hier ontzettend veel verschillende nationaliteiten waren.

Geïnterviewde: De carnaval in 1953 kon niet doorgaan door de watersnoodramp. Toen zijn er best wel wat mensen geweest die daar actief of passief aan hebben meegeholpen. Zoals mijn vader, ik weet dat hij heeft meegeholpen maar niet precies wat hij gedaan heeft. Maar al was het om kleren of iets dergelijks te verzamelen. Net zoals het nu is met een ramp. Toen hebben ze uit solidariteit gezegd dat ze de carnaval dat jaar niet door zouden laten gaan en toen hebben ze in 1953 wat Italianen gezegd "wij gaan een feestje maken". Dat is eigenlijk de basis geweest voor de Parade. Het begon een beetje als zomercarnaval, omdat het wel naar aanleiding van was het afzeggen van de carnaval van dat jaar. Maar dan niet echt als carnaval, want daar hangt weer dat geloof aan vast.

Het lijkt nu ook meer op een Parade voor de "bobo" dan een Parade voor de Brunssumer. Ik heb dat nou ook weer gemerkt.

Interviewer: Oh echt? Vertel.

Geïnterviewde: Ik zeg niet dat ik de wijsheid in pacht heb, maar als je mij vraagt van wat is een goede naam voor een website voor de Parade, dan is het veel eenvoudiger om het Parade Brunssum te noemen, dan dat je het World Festival Parade Brunssum wilt noemen. Alles wat mensen onthouden van de naam van de Parade is Parade Brunssum. Als mensen het festival googelen, dan zoeken ze op Parade Brunssum, dat is namelijk veel makkelijker te onthouden. Ik heb de rechten van de site "Parade Brunssum" en zij hebben mij gevraagd of ik het email adres en het telefoonnummer van de organisatie van de Parade op de website wilde zetten en in ruil daarvoor kreeg ik dan een perskaart zodat ik overal bij mocht zijn en overal mocht komen. Maar in de praktijk was dit niet het geval. Ik mocht nog altijd niet overal komen. Het was een groot politiek spelletje. Zij probeerde mij te chanteren om zo mij weg te krijgen van de site "Parade Brunssum".

Interviewer: Heeft de Parade voor zover je zelf weet altijd een connectie gehouden met het mijnverleden of is dit ook afwezig geweest? We hebben twee voorbeelden: dit jaar was er een toonstelling nog ergens op het festivalterrein en ik weet dat in 2012 was het thema digging en dancing, maar weet jij of dat normaal is? Is dat altijd geweest? Of doen ze dat nu extra?

Geïnterviewde: Dat weet ik niet. Nee daar durf ik geen antwoord op te geven.

Interviewer: En in 2016, weet je dat toevallig?

Geïnterviewde: Dat weet ik wel. In Brunssum was toen een etalage die vol stond met het mijnverleden. Dat was ingericht door de mijnwerkers. Die hadden wel van alles staan. Toen waren er ook een hoop koelpieten hier vanuit Duitsland.

Interviewer: Is voor zover je weet het festival heel erg veranderd toen de mijnen gesloten zijn? Heeft dat toen veel impact gehad?

Geïnterviewde: Dat durf ik je niet te zeggen. Nee daar heb ik geen antwoord op.

Interviewer: Het is ook een moeilijk vraag. Heb je gemerkt dat het anders was, ook al was je toen nog zo jong?

Geïnterviewde: Voor mij is het heel veel jaren hetzelfde geweest. Totdat ik op een gegeven moment zelf in de pubertijd ben gekomen en dan ga je dingen ook anders zien. Ik heb ook een periode gehad dat ik dacht “wat moet ik met zo'n klompdansen? Wat moet ik met zo'n oude meuk?”. Toen ik een jaar of 16 was had ik wel dat ik toch wilde gaan kijken. Toen vond ik dat dus wel weer interessant. Ik kan me ook nog herinneren dat ze met de collectebus rondgingen.

Interviewer: Ik heb dit ook aan iemand anders gevraagd en die gaf als antwoord dat vroeger, in de jaren 60, het heel anders was dan nu. Toen was het echt speciaal als jij mensen zag die aan de andere kant van de wereld woonden of op plaatsten woonden waar jij nooit kwam. Zo dichtbij of ver weg als maar kan, je zag dat vrijwel nooit. Tegenwoordig kun je alles opzoeken en kun je filmpjes zien van over de hele wereld. Het is nu gewoon niet zo speciaal meer als je die groepen dan hier ziet.

Geïnterviewde: Dat vind ik een hele mooie vergelijking. Want dat is inderdaad wel zo. Als ik nu iets van de Parade wil zien dan kan ik dat gewoon googelen. Net zoals dat je vroeger naar de bibliotheek moest om een boek te pakken en tegenwoordig heb je alle boeken ook online staan en is de bibliotheek een beetje achteropgeraakt. Voor mij persoonlijk is sinds internet, de boekdrukkunst uitgevonden, want ik kan gaan en staan waar ik wil. Ik kan alles zien vanaf de bank en nog vanaf mijn telefoon. Ik kan overal komen waar ik wil.

Interviewer: Ja dat is tegenwoordig met heel veel zo. Het is natuurlijk niet hetzelfde als het zelf meemaken of beleven, maar je kunt het wel al zien en je er een voorstelling van maken.

Vind je de koempels of de koempelcultuur in zekere zin onder folklore vallen of vind je dat folklore?

Geïnterviewde: Ja, dat mag nooit verloren gaan. Hoef ik niet over te twijfelen.

Interviewer: Vind jij dit dan passen in zo'n festival als de Parade, onze folklore?

Geïnterviewde: Ja dat is hoe ze het willen opbouwen. Kijk, je kunt die koempels niet laten dansen, maar dat er muziek is. Ja, het valt wel onder folklore, maar in die tijd dat die mijnwerkers van alle kanten afkwamen. Kijk jij hebt de harmonieën en de fanfares en als je die laat spelen, ja dat hoort zeker bij de koempels. Dat hoort onlosmakelijk bij elkaar.

Interviewer: Dus bijvoorbeeld die mannetjes die dus verkleed gaan naar monument of iets dergelijks.

Geïnterviewde: Daar ben ik absoluut voorstander van. Dat is folklore en dat is een stukje cultureel erfgoed dat zeker niet verloren mag gaan.

Interviewer: Vind je onze folklore, als we het zo noemen, passender bij de Parade of dan toch Hollanders op klompen met kaasmutsen? Wat vind jij passender en vooral bij onze Parade?

Geïnterviewde: Als je zegt onze Parade zeg ik Koempels. Bij Koempels wil ik dan een kwinkslag naar de fanfare, de harmonie, zangkoren, verenigingen die aan de koel hebben bijgedragen, iedereen die op de koel werkte.

Interviewer: Zoals die mannen die dan meelopen in dat koempeltentue?

Geïnterviewde: Jazeker, die horen er allemaal bij. Maar dan zoals een klompdansen, dat hoort er officieel wel bij, omdat het bij Nederland hoort maar als ik een keus moet maken komt dat als allerlaatste. Het is gewoon iets anders uitdragen. De Poolse dansvereniging, het mooiste voorbeeld die zijn hier gekomen als Polen zijnde, je vindt elkaar en dan nu de vierde generatie, die vinden elkaar ook weer. Dat is iets wat de koel toen gedaan heeft en wat nu nog altijd voortduurt.

Interviewer: Dus als ik je nu zou vragen, er heerst hier nog steeds een bepaalde koempelidentiteit en een bepaalde koepel cultuur dan zou je “ja” zeggen?

Geïnterviewde: Jazeker, zeker.

Interviewer: Dat kun je ook terugvinden in de Parade? Dat wordt meegenomen? Of zou dat meer mogen?

Geïnterviewde: Ik zou zeggen dat wordt eigenlijk te weinig meegenomen in mijn optiek. Want je mag best trots zijn op waar je vandaan komt en dat is misschien ook wel eigenlijk veel weinig. Zeker totdat die generatie, als we nou eens vier of acht jaar verder zijn, die nu nog kan lopen, dan met een beetje geluk nog leven maar in een rolstoel zitten. Als je daar geen opvolging voor hebt dan is het op sterven na dood. Zoals dat gaat met alle verenigingen.

Interviewer: Dus jij zou het bij wijze van ook niet erg vinden als jouw zoon over 20 jaar ook met zo'n koempeltenuue zou lopen?

Geïnterviewde: Nou, ik ben een heel gevoelige jongen en ik zou me dan apetrots voelen.

Interviewer: Dat vind ik wel heel leuk om te horen. Maar dat mag ook wel, toch?

Geïnterviewde: Ja, dat vind ik wel. En dat zou meer mogen van mij. En als ze mij zouden vragen of ik daar zou willen meelopen, dan zou ik dat wel heel erg leuk vinden.

Bijlage 7: Interview Brunssummer/mijnbeambtenzoon J. Palmen (Brunssum, 3 december 2022)

Interviewer: Voel jij je onderdeel van de koempelcultuur?

Geïnterviewde: Nee, helemaal niet. Nul.

Interviewer: En voelde je vader die mijnbeambte was zich onderdeel van de koempelcultuur?

Geïnterviewde: Dat idee had ik niet nee.

Interviewer: Weet jij veel van het jargon van de koempels? Dus als ik zeg de koel of schicht, weet je dan wat dat betekent?

Geïnterviewde: Natuurlijk weet ik wat dat betekent, maar dat komt door mijn Limburgse roots. Die termen ken ik allemaal.

Interviewer: En hoe denk je dat dat komt? Aangezien je vader wel bij de mijn werkte, maar niet in de mijn geweest is.

Geïnterviewde: Gewoon. De laatste jaren van de mijn. Ik ben er wel mee opgegroeid. Ik ken de termen. Om ons heen waren veel mijnwerkers. Zo kregen wij dat ook mee.

Interviewer: Maar je had niet het idee dat dat een aparte cultuur was?

Geïnterviewde: Ja dat was wel een aparte cultuur, maar ik heb er nooit echt deel van uitgemaakt.

Interviewer: En bijvoorbeeld de Sint Barbara dag. Heb je die wel eens meegemaakt of eraan meegedaan?

Geïnterviewde: Nee, nooit.

Interviewer: Oké, dan ga ik over naar de kerk. Werd er door de kerk actief gepreekt over dat jullie zo mensen uit Parkstad of dergelijk een speciale groep waren?

Geïnterviewde: Ik ben van mijn hele jongs af aan al bijna nooit meer naar de kerk gegaan. Met die instituten heb ik weinig van doen. Ik weet het in ieder geval niet meer, maar in mijn beleving in ieder geval niet. Ik had op jonge leeftijd al zoiets van “hier ga ik niet meer naar toe”.

Interviewer: Mijn volgende vraag gaat over het nationaal beleid over de mijnsluiting. Ik weet niet of je daar wat over weet?

Geïnterviewde: Daar was ik toen nog te jong voor. Om dat echt te begrijpen. Maar ik weet wel dat ze het rigoureuus hebben besloten.

Interviewer: Wat vind je van het beleid nadat de mijnen zijn gesloten of rondom de mijnsluiting?

Geïnterviewde: Ze hadden moeten kijken naar België wat ze daar hebben gedaan met de sluitingen. Het cultureel erfgoed hebben ze naar de verdommenis geholpen. Sufferds. Die vier Ierson torens, wat doen ze daarmee hier in Brunssum? Die breken ze af en dan komen ze dan erachter dat het een monumentenstatus heeft. Zo zijn ze hier. En toen met dat van zwart naar groen. Geweldig, allemaal geweldig...

Interviewer: Dus wat vind je er zelf van?

Geïnterviewde: Slecht. Heel slecht. Ze hebben gewoon alles gesloopt. Je ziet niks meer van het mijnverleden.

Interviewer: Hadden de gebouwen van toen een toevoeging aan het stadsgezicht van nu kunnen zijn?

Geïnterviewde: Ja tuurlijk. Niet allemaal natuurlijk, maar karakteristieke gebouwen hadden ze moeten laten staan. Sufferds zijn het. Hier zie je niks meer van ons mijnverleden.

Interviewer: Waarom vind je dat erg?

Geïnterviewde: Ja die koelpieten hebben het over identiteit, maar die hebben ze ze afgenomen.

Interviewer: Dat vind ik heel mooi gesteld. En wat vind je qua hun beleid dat ze hadden gezegd “iedereen krijgt werk”, maar uiteindelijk is iedereen werkeloos geworden en is er sociale achteruitgang opgetreden.

Geïnterviewde: Hebben ze dat gezegd? Iedereen krijgt werk?

Interviewer: Nouja, in principe zou het op kunnen worden gevangen.

Geïnterviewde: Het ging toen sowieso economisch slechter. Eind jaren 70 had je gigantische jeugdwerkeloosheid. Maar dat heeft niet alleen met de mijnsluiting te maken. Je zit hier sowieso in een sociaaleconomisch zwakke regio.

Interviewer: Heb je daar ook veel van gemerkt?

Geïnterviewde: Ja tuurlijk. Ikzelf niet, maar kijk maar om je heen. Wat voor soort wijken we hier hebben. Ze hebben zich alleen geconstateerd op mijnbouw en toen dat naar de knoppen ging, was er niks meer. Dat is hetzelfde als dat je op het land altijd dezelfde producten verbouwd. Dat gaat niet goed. Dat noemen ze monocultuur.

Interviewer: Dus het was een heel slecht beleid qua stadsgezicht en eigenlijk ook de rest?

Geïnterviewde: Jazeker. Zowel op stedelijk gebied, als op economisch gebied en op alles. Daar hebben ze gewoon niet bij nagedacht denk ik. Dat zie je nu ook aan wat in Groningen gebeurt. Dan zie je dat ze deze gewesten gewoon als wingewesten zagen. En dat heeft nu nog zijn neerslag op de bevolking. De mijn deed vroeger alles voor ons. Sommige mensen hebben die instelling nog steeds. “Ze moeten het maar voor me opknappen”. Tonen ook weinig initiatief. Dat heeft allemaal gevolgen natuurlijk.

Interviewer: Hoe sta jij ten opzichte van Hollanders?

Geïnterviewde: Ik heb daar geen moeite mee.

Interviewer: Ook niet vanuit nationaal beleid?

Geïnterviewde: Wat ik al zeg en nog altijd geldt denk ik. De Randstad als eerste en daarna komen de buitengebieden om het maar zo te noemen.

Interviewer: Maar dat ik voor jou niet per se alleen Limburg of wel?

Geïnterviewde: Nee. Wat dacht je van Zeeuws-Vlaanderen of Oost-Groningen of Drenthe? Daar speelt hetzelfde als hier in Limburg.

Interviewer: Zie je dat die perifere gebieden achtergesteld worden omdat je ziet dat het bij ons in Limburg ook gebeurt?

Geïnterviewde: Dat is eigenlijk al van alle tijden. Het is ook niet voor niks dat wij sinds vroeger al Holland genoemd worden in plaats van Nederland. In dat woordje Holland zit eigenlijk alles. Ook als mensen met vlaggetjes zwaaien, gaat het over Holland. Het stoort mij zelf niet, maar ik vind het wel een beetje vreemd.

Interviewer: Voel je jezelf dan meer Limburger dan Nederlander?

Geïnterviewde: Nou, ik vind het hier wel wat gemoedelijker. Maar ik vind het wel storend als mensen zeggen dat wij in zo'n uithoek wonen. Dat vind ik namelijk niet. Wij zijn zo in Luik, we zijn zo in Parijs, we zijn zo in Keulen, we zijn zo in Düsseldorf, we zijn zo in Aken. We liggen juist centraal ten opzichte van de rest van Nederland met andere landen.

Interviewer: Wat is voor jou de koempelcultuur?

Geïnterviewde: Ik zou het niet weten. Volgens mij was dat vooral gewoon niet lullen maar poetsen. Er werd gewoon gewerkt in de mijnen en klaar. En na afloop als ze het geld kregen gingen ze gezellig met elkaar de kroeg in.

Interviewer: Wat vind je van de Parade en ga je er graag naartoe?

Geïnterviewde: Vroeger wel, maar tegenwoordig vind ik het minder interessant. Vooral omdat veel grenzen open zijn en je er niet meer vanop kijkt dat er een buitenlands kenteken langsrijdt

bijvoorbeeld. Vroeger zag je weinig buitenlanders zomaar langskomen, dus keek je je met de Parade de ogen uit. Tegenwoordig is dat niet meer zo speciaal. Er zijn gewoon heel veel buitenlanders die hier rondlopen. Als ze de Parade ook iedere twee jaar willen gaan organiseren, zal dat ook de doodsteek zijn voor het festival. Dan wordt het ook gewoon een jaarfeest. Onder het mom van we nodigen gewoon wat van die dansgroepjes uit en dan hebben we weer een festival. Ik vind het prima, maar dan is het geen Parade meer.

Interviewer: Voor jou hoeft je er dan niet meer per se naar toe?

Geïnterviewde: Ik vind het sowieso niet meer zoals vroeger. Vroeger was het veel leuker. Toen had je echt verbroederingsfeesten. Nu sta je alleen maar langs de vijver te kijken naar groepen. Heel mooi allemaal, maar niet dat wat de Parade zo speciaal maakte. Die groepen kwamen vroeger ook allemaal het dorp in. Dan ging je met z'n alle dansen, elkaars cultuur leren kennen, dingen ontdekken. Het is niet meer het feest dat het was helaas. Het is een leuk feestje voor Brunssum en de omliggende gemeentes, maar volgens mij reikt het niet echt verder dan dat. Tegenwoordig lopen er ook carnavalswagens mee in de optocht van de Parade. Dat slaat toch helemaal nergens op? En die dansgroepen uit de omgeving die meelopen. Die horen daar toch ook helemaal niet tussen. De hele essentie gaat op deze manier ook verloren.

Interviewer: Hoelang ken je het festival al en hoelang ga je er al heen?

Geïnterviewde: De tijd toen ik mocht gaan stappen, ging ik ook naar de Parade.

Interviewer: Dus daarvoor niet? Je ging niet al met je ouders kijken?

Geïnterviewde: Misschien naar de optocht, maar dat staat niet meer in mijn geheugen.

Interviewer: Maar niet dat je daar echt al van kinds af aan naar toe ging? Oké.

Geïnterviewde: Ik ging ernaartoe toen ik het bier ontdekt had. Maar toen zag ik het ook al min of meer als een leuk feestje.

Interviewer: Vind je dat koempels en het hele fenomeen ervan folklore is in zekere zin?

Geïnterviewde: Nee.

Interviewer: Vertel, waarom niet?

Geïnterviewde: Dat was gewoon een economisch instituut. Maar ze maken er wel folklore van.

Interviewer: Dus de pakken, de pungels, de verhalen zoals de Witte Wieven.

Geïnterviewde: Maar dat is niet folklore.

Interviewer: Nee, vind je dat geen folklore?

Geïnterviewde: Vind ik niet nee. Folklore vind ik meer wat anders. Folklore is iets dat je uitdraagt als volk. Een aparte gemeenschap.

Interviewer: Dat wordt ook wel overgedragen.

Geïnterviewde: Nee dat geloof ik niet. Aan wie wordt dat nog overgedragen?

Interviewer: Aan mij bijvoorbeeld.

Geïnterviewde: Aan jou? Jij bent toch geen koempel?

Interviewer: Nee, maar je zit daar wel nog zo in. We wonen nog in mijnwerkerswoningen. Je hebt een aantal dingen die je alleen kent van ons mijnverleden.

Maar je vindt het dus geen folklore?

Geïnterviewde: Nee.

Interviewer: Stel je noemde het wel folklore, vind je dat dan passen binnen de Parade?

Geïnterviewde: Heeft niks met de Parade te maken. Het zijn volksdansen. Het was een verbroederingsfeest. Interviewer: Het is nu een folklore festival.

Geïnterviewde: Ze mogen daar rustig een tentje van neerzetten, maar dat heeft niks met de Parade te maken. Van mij mag het, maar ik kan de link niet een, twee, drie leggen. Ik snap wel dat het uit die tijd komt van de mijnen, maar verder.

Interviewer: Stel je ziet de Koempels als folklore, vind je onze folklore dan passender bij de Parade of zou jij hier dus, als het dan in Brunssum gehouden wordt, liever Hollanders op klompen met kaasmutsjes zien?

Geïnterviewde: Als je wilt uitstralen met de parade van folkloristische dansgroepen, dan moet je die kaaskoppen zeker erbij doen.

Interviewer: Dus met de optocht van de Parade zouden dan de kaaskoppen mee moeten lopen samen met de koempels of niet?

Geïnterviewde: Dan moeten alleen de kaaskoppen meelopen. De koempels hebben hier niks mee te maken.

Interviewer: Maar zouden we dan ook een groep uit Nederland mee moeten laten doen?

Geïnterviewde: Jazeker, dat hoort er dan toch ook bij.

Interviewer: Maar past dat dan ook bij de folklore van ons hier uit Limburg?

Geïnterviewde: Nee dat niet, maar wel van het land waar wij als Limburg bij horen. Ieder land heeft toch regio's? Noord en Zuid-Spanje zijn ook enorm verschillend. Maar als je folklore wilt uitdragen van een land, hoort dat ook in de regio's die er zelf niet echt wat mee hebben, maar wel bij het land horen. Dat werd toch ook gedaan?

Interviewer: Ja dat klopt. Die werden ook uitgenodigd inderdaad. Maar als koempels zouden meelopen in de optocht, zou dat dan logisch zijn?

Geïnterviewde: Ik weet niet of dat logisch is. Maar ik zou het dan logischer vinden als de schutterij mee zou lopen. Want dat vind ik folklore.

Interviewer: Dat de schutterij mee zou lopen zou ik ook verwachten.

Geïnterviewde: Het maakt me allemaal niet uit wie meeloopt, maar het is sowieso meer een volksfeestje geworden voor de omgeving. Ik denk dat de Parade een langzame dood sterft.

Interviewer: Hoe zou je dat zien voor de identiteit van de koempels die nu nog leven? Als je het betreft op de mensen die daadwerkelijk in de mijn hebben gezeten.

Geïnterviewde: Dat sterft dan ook uit. Ik kan die link niet zo goed leggen. Ik snap het wel vanuit die mensen zelf, maar dat sterft zeker uit. Als die vrijwilligers die er nu nog moeite voor doen ermee stoppen, dan valt het als een kaartenhuis in elkaar. Het mijnmuseum zal wel blijven bestaan. Daar wordt meer moeite voor gedaan.

Interviewer: Jij hebt natuurlijk ook zelf meegemaakt hoe het hier in de regio allemaal is af gaan takelen. Naarmate dat jij ouder werd, ging het met de regio steeds slechter of is het in ieder geval niet verbeterd.

Geïnterviewde: Tegenwoordig gaat het wel weer, maar ik heb inderdaad een hoop afgebroken zien worden. Er is veel achteruit gegaan en veel is afgetakeld. Het is gewoon een sociaaleconomisch zwakke regio.

Interviewer: Is er een verschil tussen de hoeveelheid die over de mijn wordt gepraat tussen vroeger en nu?

Geïnterviewde: Ik vind dat er überhaupt niet veel over de mijnen gepraat wordt.

Interviewer: Ik merk dat dat nu meer gebeurt dan vroeger. 2015 was nog het jaar van de mijn.

Geïnterviewde: Dat heb ik niet gemerkt wat jij zegt. Ik heb niet het idee dat er veel over de mijnen wordt gesproken de laatste jaren. Alleen dat groepje van mijnwerkers die je bij allerlei evenementen ziet. Van de ene kant heb ik respect voor ze, maar aan de andere kant vraag ik me af of het nog zin heeft. Ze willen die koempelidentiteit doorgeven, maarja. Wie interesseert dat nog?